วารสารนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: ลัทธิการเมืองในโลกของนิติปรัชญา
ชื่อผู้แต่ง: ปวริศร เลิศธรรมเทวี
การอ้างอิงที่แนะนำ: ปวริศร เลิศธรรมเทวี, ‘ลัทธิการเมืองในโลกของนิติปรัชญา’ (2566) 52(1) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้สนับสนุนหลัก

Tax and Legal Counsellors
Seri Manop & Doyle

ptt

SATYAPON & PARTNERS
THAILAND Intellectual Property Law Firm

CHANDLER MHM

ผู้สนับสนุนร่วม

CSBC LAW OFFICES
www.csbc-law.com

วิญญูชน

DS&B DOMNERN SOMGIAT & BOONMA

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2162 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

ลัทธิการเมืองในโลกของนิติปรัชญา

Jurisprudential Aspects of Political Doctrines

ปวริศร เลิศธรรมเทวี

รองศาสตราจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Pawarit Lertdhamtewe

Associate Professor, Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

วันที่รับบทความ 28 กันยายน 2565; วันแก้ไขบทความ 19 มกราคม 2566; วันตอบรับบทความ 23 มกราคม 2566

บทคัดย่อ

โลกตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้ก่อให้เกิดลัทธิการเมืองที่สำคัญ ตั้งแต่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิฟาสซิสต์ และลัทธินาซี ลัทธิการเมืองเหล่านี้ถือได้ว่ามีอิทธิพลไม่เพียงแต่ทฤษฎีกฎหมาย แต่รวมถึงระบอบการปกครองของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 บทความนี้กล่าวถึงลัทธิการเมืองในมุมมองทางนิติปรัชญา ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลในประเทศยุโรปช่วงศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มจากแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่แพร่หลายในรัสเซียและจีน นิติปรัชญาที่เกิดจากลัทธิคอมมิวนิสต์สามารถวิเคราะห์ได้จากแนวคิดของวลาดิเมียร์ เลนิน โจเซฟ สตาลิน และเหมาเจ๋อตุง ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่น่าสนใจที่นำทฤษฎีต้นฉบับของคาร์ล มาร์กซ์ไปประยุกต์ใช้อย่างประสบความสำเร็จ ขณะที่นิติปรัชญาฟาสซิสต์ในอิตาลี เบนิโต มุสโสลินี แม้มิได้สร้างหลักปรัชญาไว้ แต่ฟาสซิสต์เป็นเรื่องการกระทำมากกว่าคำพูด สำหรับนิติปรัชญานาซีในเยอรมันที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 พิจารณาได้จากงานเขียนของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ และงานเขียนของบรรดานักกฎหมายที่เข้าไปรับใช้รัฐบาลเผด็จการของฮิตเลอร์ ปรับเปลี่ยนทฤษฎีกฎหมายให้สอดคล้องกับลัทธินาซี และสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจแบบเผด็จการของฮิตเลอร์

คำสำคัญ: นิติปรัชญา, ลัทธิการเมือง, อุดมการณ์ทางการเมือง, ปรัชญาการเมือง

Abstract

Political doctrines rose to prominence in the twentieth-century Western civilization included: communism, fascism, and Nazism. These ideologies had been to dominate not only the legal theories, but also pervade the whole world's political order in the twentieth-century. This article considers jurisprudential aspects of political doctrines that rose to prominence in the 20-century Europe. It begins with the practice of Communism in Soviet and China. Figuring prominently in the group are Vladimir Lenin, Joseph Stalin and Mao Zedong who successfully put the philosophical theory of Karl Marx's communism into practice. This article is also concerned with the Italian fascist theories of law and justice. The constantly repeated claim of fascist political leaders, Benito Mussolini, is that they have not proceeded on any theories at all, that theirs is a philosophy of action and not of words. The Nazi philosophy of law is considered in this article. In doing so, the article examines Adolf Hitler's personal works and other works done by other scholars who had their own conception of philosophy or legal philosophy and for a variety of reasons decided to adhere to the Nazi regime.

Keywords: legal philosophy, political doctrines, political ideology, political philosophy

1. บทนำ: สภาพการณ์ของโลกตะวันตกในศตวรรษที่ 20

ปลายศตวรรษที่ 19 โลกตะวันตกเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดระบบการผลิตสินค้ามีการนำเครื่องจักรสมัยใหม่มาใช้แทนแรงงาน และเกิดอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ แรงงานจากชนบทเคลื่อนเข้าหางานทำในเมืองและอาศัยอยู่ในชุมชนชานเมืองอย่างหนาแน่น[1] การที่มีแรงงานมากทำให้มีการใช้แรงงานอย่างกดขี่ ชั่วโมงการทำงานมาก ค่าจ้างต่ำ เพื่อลดต้นทุนการผลิต มีการใช้แรงงานเด็กและสตรีซึ่งค่าจ้างถูกกว่า การแข่งขันทางการค้าทำให้เกิดการรวมตัวของนายทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ กลุ่มนายทุนเล็กลดจำนวนลงในขณะที่ชนชั้นแรงงานกลายเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมอุตสาหกรรม

การแข่งขันทางการค้าก่อให้เกิดการแสวงหาวัตถุดิบและตลาดการค้าเพื่อระบายผลผลิต ส่งผลให้เกิดลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ล่าเมืองขึ้น หลายจักรวรรดิในยุโรป อาทิ จักรวรรดิเยอรมัน (German Empire) ที่เพิ่งรวมชาติได้สำเร็จเมื่อปี ค.ศ. 1870 จักรวรรดิรัสเซีย (Russian Empire) และจักรวรรดิอังกฤษ (British Empire) กลายเป็นมหาอำนาจทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเยอรมนีกับอังกฤษ ประเทศหรืออาณานิคมของแต่ละฝ่ายไม่ยอมค้าขายซึ่งกันและกัน แต่ละฝ่ายตั้งกำแพงกีดกันการค้าคู่แข่งกัน ผลเสียของการตั้งกำแพงกีดกันทางการค้าทำให้ค้าขายไม่ได้ ผลผลิตเหลือคนว่างงานจำนวนมาก เกิดเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลกระทบทั่วโลก[2] และนับแต่ปี ค.ศ. 1890 เป็นต้นมารัฐบาลเยอรมันได้ทุ่มเททรัพยากรทางเศรษฐกิจสร้างกองทัพเรือเยอรมันแข่งขันกับกองทัพเรืออังกฤษเพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้านาวีโลก ประเทศทั้งสองแข่งขันการผลิตเรือรบขนาดใหญ่ การแข่งขันการผลิตอาวุธได้ลุกลามไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป มหาอำนาจต่างทุ่มเทฐานอุตสาหกรรมไปยังการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อเตรียมรับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในยุโรป

ระหว่างปี ค.ศ. 1908–1913 เกิดวิกฤตการณ์บอสเนีย (ค.ศ. 1908–1909) และสงครามย่อยหลายครั้ง ออสเตรีย-ฮังการี ผนวกดินแดนบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา สร้างความไม่พอใจให้แก่ราชอาณาจักรเซอร์เบียและจักรวรรดิรัสเซีย เกิดสงครามบอลข่าน (Balkan wars) (ค.ศ. 1912–1913) ระหว่างสันนิบาตบอลข่านกับจักรวรรดิออตโตมาน (Ottoman Empire) บัลกาเรียโจมตีเซอร์เบียและกรีซ และในที่สุดในปี ค.ศ. 1914 เมื่อนักศึกษาชาวบอสเนียลอบปลงพระชนม์รัชทายาทแห่งออสเตรีย-

[1] Ha-Joon Chang, *Economics: The User's Guide* (Pelican Books 2014) 56-57.

[2] Yong-Shik Lee, *Reclaiming Development in the World Trading System* (Cambridge University Press 2006) 14.

ฮังการี จึงเป็นชนวนให้ออสเตรีย-ฮังการี ประกาศสงครามกับเซอร์เบีย พันธมิตรของแต่ละฝ่ายถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้อง ความขัดแย้งได้ลุกลามไปอย่างรวดเร็วกลายเป็นสงครามโลก[3]

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) แห่งสหรัฐอเมริกาเสนอให้จัดตั้งองค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ซึ่งเป็นการนำมาตรการทางการเมืองมาใช้แทนมาตรการทางทหารด้วยวิธีการทางการทูตเป็นครั้งแรกในสังคมโลก[4] ผลของสงครามทั้งฝ่ายชนะและฝ่ายแพ้สงครามต่างได้รับความเสียหายอย่างใหญ่หลวง หลายประเทศเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจระบอบซาร์ (Tsarism) ในรัสเซียล่มสลาย บอลเชวิค (Bolsheviks) สถาปนาระบอบคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศและกลายเป็นมหาอำนาจที่อยู่แถวหน้าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939–1945)[5] เราจะได้เห็นทฤษฎีของมาร์กซ์ได้รับการสืบทอด แปลความและกลายเป็นหลักในการปกครองประเทศ ซึ่งแต่ละฝ่ายอ้างว่าแนวคิดของตนยึดถือตามทฤษฎีของมาร์กซ์ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดลัทธิการเมืองที่สำคัญอีกสองลัทธิ ได้แก่ ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) ในอิตาลี และลัทธินาซี (Nazism) ในเยอรมนี ซึ่งเป็นลัทธิชาตินิยมที่เน้นเผด็จการอำนาจนิยมเชิดชูผู้นำ ได้รับความนิยมในกลุ่มประเทศที่ผิดหวังในผลของสงครามและมีอิทธิพลขยายไปถึงสเปนกับญี่ปุ่น ประเทศเหล่านี้นับวันแต่จะแข็งแกร่งท้าทายประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์

ในทัศนะของมาร์กซ์ โครงสร้างทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดโครงสร้างส่วนบน เช่น กฎหมาย รูปและหลักการปกครอง การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนกรรมาชีพไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และในที่สุดสำนึกทางชนชั้นจะทำให้ชนกรรมาชีพร่วมมือกันโดยไม่คำนึงถึงความเป็นชาติ ลุกขึ้นปฏิวัติและปกครองด้วยชนกรรมาชีพซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ รัสเซียซึ่งปกครองโดยเลนิน และสตาลินในยุคต่อมาได้ตั้งตนเป็นศูนย์กลางสนับสนุนการปฏิวัติของชนกรรมาชีพทั่วโลกเพื่อใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ลัทธิชาตินิยมฟาสซิสต์ก็กำลังรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรโรมันให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งตามความใฝ่ฝันของมุสโสลินี ทางด้านลัทธินาซีของฮิตเลอร์ ซึ่งเป็นลัทธิชาตินิยมเช่นเดียวกันได้หยิบยกความเป็นเลิศของชนชาติเยอรมันทำลายล้างชนชาติยิว และต้องการขยายดินแดนไปยังตะวันออกที่เป็นของชนชาติสลาฟ (Slavs) ที่พวกนาซีเชื่อว่าเหมาะที่จะเป็นทาส สภาพการณ์ของโลกตะวันตกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ให้ภาพที่ค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับลัทธิการเมืองซึ่งทิ้งมรดกทางความคิดไว้อย่างหลากหลาย บทความนี้กล่าวถึงลัทธิการเมืองในมุมมองทางนิติปรัชญา

---

[3] Christopher Clark, *The Sleepwalkers: How Europe Went to War in 1914* (HarperCollins 2013) 86.

[4] F.S. Northedge, *The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946* (Holmes and Meider 1986) 35–36.

[5] สำหรับคำอธิบายดู William Henry Chamberlin, *The Russia Revolution, Volume I: 1917-1918: From the Overthrow of the Tsar to the Assumption of Power by the Bolsheviks* (Grosset & Dunlap 1965).

2. ลัทธิคอมมิวนิสต์

ลัทธิคอมมิวนิสต์มิได้เกิดจากบุคคลเพียงคนเดียวหรือมีทฤษฎีหรือหลักการเพียงหลักการเดียว แต่มีนักคิดนักปรัชญาหลายท่านที่มีแนวความคิดสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ก่อนคาร์ล มาร์กซ์แล้ว อาทิ อองรี เดอ แซงต์-ซิมง (Henri de Saint-Simon) (ค.ศ. 1760–1825) ชาร์ลส์ ฟูเรียร์ (Charles Fourier) (ค.ศ. 1772–1837) รวมทั้งปิแอร์-โจเซฟ พรูดอง (Pierre-Joseph Proudhon) (ค.ศ. 1809–1865) นักคิดร่วมสมัยกับมาร์กซ์ แต่ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าลัทธิการเมืองกลุ่มนี้มีคาร์ล มาร์กซ์เป็นผู้นำ

มาร์กซ์ได้นำหลักวัตถุนิยมวิภาษวิธี (dialectical materialism) และวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ (historical materialism) มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สังคม มาร์กซ์อธิบายว่าวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของคนกำหนดรูปแบบด้านอื่น ๆ ของคนในชีวิตสังคม เศรษฐกิจเป็นโครงสร้างหลักเบื้องล่างที่ก่อให้เกิดโครงสร้างส่วนบนซึ่งได้แก่ สถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น ศาสนา ศีลธรรม กฎหมาย รูปแบบการปกครอง ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากตัวอย่างในประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดการต่อสู้ทางชนชั้นซึ่งเป็นความรุนแรงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และการต่อสู้ทางชนชั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมที่ดีขึ้น[6] การศึกษาลัทธิคอมมิวนิสต์ในโลกแห่งนิติปรัชญา ให้ความสำคัญกับนักทฤษฎีคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากมาร์กซ์ เข้ามามีอำนาจปกครองประเทศ และถ่ายทอดแนวคิดคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ออกสู่โลกภายนอก แนวคิดของนักทฤษฎีคอมมิวนิสต์เหล่านี้แปลกแยกจากแนวคิดของมาร์กซ์ และมีวิธีการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองได้อย่างน่าสนใจ

เป็นที่ยอมรับกันว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างประสบความสำเร็จในรัสเซีย นับแต่การปฏิวัติรัสเซียในปี ค.ศ. 1917 (Russian Revolution)[7] เป็นต้นมา ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ได้ทิ้งมรดกทางความคิดไว้อย่างหลากหลาย และไม่เฉพาะลัทธิการเมืองและทฤษฎีกฎหมาย แต่ยังให้ภาพของระบบเศรษฐกิจที่ชัดเจน ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ ปฏิเสธกรรมสิทธิ์ของเอกชนอย่างสิ้นเชิง ไม่มีทรัพย์สินเอกชน ไม่มีการสะสมสินค้าอุปโภคบริโภค รัฐจะเป็นผู้จัดสรรให้อย่างเหมาะสม สังคมจะเป็นสังคมอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ซึ่งรัฐจะต้องคิดค้นปรับปรุงเทคนิคการผลิตต่อไปเพื่อให้คนทำงานน้อยชั่วโมงและใช้เวลาในการเพิ่มพูนวัฒนธรรมและสร้างบุคลิกที่แท้จริงของมนุษย์ สังคมใหม่จะเป็นสังคมแห่งความร่วมมือไม่ใช่การแข่งขัน ดังนั้นเสรีภาพจึงเป็นไปได้สำหรับ

---

[6] Shlomo Avineri, *The Social and Political Thought of Karl Marx* (Cambridge University Press 1968) ซึ่งอธิบายทฤษฎีของมาร์กซ์ไว้อย่างละเอียด.

[7] Orlando Figes, *Revolutionary Russia: 1891–1991 A History* (Metropolitan Books 2014) 7.

ทุกคน[8] บุคคลที่น่าสนใจที่นำทฤษฎีของมาร์กซ์ไปประยุกต์ใช้อย่างประสบความสำเร็จและสมควรกล่าวถึง คือ เลนิน สตาลิน และเหมาเจ๋อตุง

2.1 วลาดีมีร์ เลนิน

วลาดีมีร์ อิลลิช อุลยานอฟ (Vladimir Ilyich Ulyanov) หรือวลาดีมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin) (ค.ศ. 1870–1924) เกิดที่เมืองซิมเบิสค์ (Simbirsk) ในรัสเซีย จบการศึกษาด้านกฎหมายในปี ค.ศ. 1891 จากมหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก (Saint Petersburg Imperial University)[9] ในวัยเด็กพี่ชายของเลนินถูกจับและประหารชีวิตด้วยข้อหาร่วมกันวางแผนลอบปลงพระชนม์จักรพรรดิอะเลคซันดร์ที่ 3 (Tsar Alexander III) พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย และนี่น่าจะเป็นบาดแผลในใจที่ทำให้เลนินมีความเกลียดชังในราชวงศ์[10] ความตายของผู้เป็นพี่ชายทำให้เลนินหันมาสนใจงานเขียนแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิวัติโดยเฉพาะนิโคไล เชอร์นีเชฟสกี้ (Nikolai Chernyshevsky)[11] และมาร์กซ์

เลนินประกอบอาชีพกฎหมายช่วงสั้น ๆ ก่อนที่จะหันเหไปทุ่มเทให้กับลัทธิมาร์กซ์และเริ่มเขียนใบปลิวปฏิวัติโจมตีบุคคลที่เขาเห็นว่ากำลังบิดเบือนลัทธิมาร์กซ์ เลนินได้รวมกลุ่มนักปฏิวัติเรียกว่า สหภาพเพื่อการปลดปล่อยชนชั้นคนงาน (Union for the Liberation of Working Class) ในปี ค.ศ. 1895 เลนินถูกจับจำคุกฐานก่อการปฏิวัติ หลังจากนั้น 4 ปี เลนินได้รับการปล่อยตัวและได้ตั้งพรรคใต้ดินนำชนกรรมาชีพต่อสู้กับรัฐบาลรัสเซีย[12] ไม่นานเลนินได้ขึ้นสู่ฐานะผู้นำในพรรคสังคมประชาธิปไตย ในปี ค.ศ. 1903 เลนินเป็นผู้นำพรรคพวกของเขาขับเคี่ยวภายในพรรคซึ่งแตกแยกเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายบอลเชวิค (Bolsheviks) กับฝ่ายเมนเชวิค (Mensheviks) ฝ่ายเมนเชวิคต้องการให้จัดองค์กรของพรรคแบบหลวม ๆ แต่กว้างขวางตามแบบตะวันตก และเสนอนโยบายให้ร่วมมือกับฝ่ายเสรีนิยม ในกลุ่มกระฎุมพี[13] ฝ่ายเลนินกับบอลเชวิคต้องการให้เป็นพรรคเล็ก ๆ ที่เป็นนักต่อสู้มีระเบียบวินัยโดยร่วมกับกลุ่มชาวนานักปฏิวัติ[14] ในที่สุดกลุ่มบอลเชวิคได้ขึ้นครองอำนาจในรัสเซีย

---

[8] สำหรับทฤษฎีคอมมิวนิสต์ดู R.N. Carew Hunt, *The Theory and Practice of Communism* (Penguin Books 1963).

[9] ปัจจุบันชื่อ Saint Petersburg State University.

[10] Leslie Holmes, *Communism: A Very Short Introduction* (Oxford University Press 2009) 7.

[11] ผลงานเรื่อง “What Is to Be Done?” ได้รับอิทธิพลมาจากงานเขียนชื่อเดียวกันของเชอร์นีเชฟสกี้.

[12] Paul Le Blanc, *Revolution, Democracy, Socialism: Selected Writing of Lenin* (Pluto Press 2008) 31.

[13] Abraham Ascher (ed), *The Mensheviks in the Russian Revolution* (Cornell University Press 1976) 8–31.

[14] James Bunyan and H.H. Fisher (eds), *The Bolsheviks Revolution, 1917-1918: Documents and Materials* (Stanford University Press 1961).

หลังการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1917 เลนินในฐานะผู้นำบอลเชวิคเป็นหัวหน้ารัฐบาล และพรรคสังคมประชาธิปไตยได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มเมนเชวิคถูกยกเลิก

เลนินมีทัศนะที่แตกต่างจากมาร์กซ์ตรงที่เลนินเห็นว่า การปฏิวัติของชนกรรมาชีพไม่น่าจะเกิดขึ้นได้เอง แต่จำเป็นต้องมีชนชั้นนำเพื่อนำการปฏิวัติ ไม่ใช่เพื่อให้ชนะคะแนนเสียงที่หีบบัตรเลือกตั้งหรือการอภิปรายในสภา แต่เพื่อระดมมวลชนจู่โจมปฏิวัติต่อชนชั้นปกครองนายทุน[15] เลนินเน้นหนักถึงฐานะผู้นำ ระเบียบวินัยและจิตใจสู้รบซึ่งเป็นแนวคิดที่เลนินใช้นำพรรคสังคมประชาธิปไตยกลุ่มบอลเชวิค พรรคไม่อาจแบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย ทัศนะของฝ่ายข้างน้อยจะต้องอยู่ภายใต้เจตจำนงของฝ่ายเสียงข้างมากเสมอ เลนินเรียกว่า “หลักการรวมศูนย์อำนาจแบบประชาธิปไตย” (Democratic Centralism)[16] ซึ่งเป็นหลักการให้สมาชิกพรรคเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของตนเองทุกระดับ เจ้าหน้าที่เหล่านี้รับผิดชอบต่อผู้ที่เลือกตั้งตนขึ้นมา อำนาจของพรรคอยู่กับหน่วยบริหาร หลักการนี้เลอง ทร้อตสกี้ (Leon Trotsky) (ค.ศ.1879–1940) ปัญญาชนคนหนึ่งของบอลเชวิคซึ่งเคยอยู่ฝ่ายเมนเชวิค โจมตีว่าเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดระบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จของโซเวียต และหลังจากนั้นผู้ที่ไม่เห็นด้วย หรือฝ่ายข้างน้อยที่ไม่ยอมปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก ก็ถูกขับออกจากพรรค[17] มาร์กซ์ทำนายไว้ว่า การปฏิวัติชนกรรมาชีพจะเกิดขึ้นชั้นแรกในสังคมอุตสาหกรรมก้าวหน้า เช่น อังกฤษและเยอรมนี แต่เลนินกลับเห็นว่า เมื่อการปฏิวัติไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็ไม่จำเป็นต้องคอยให้ระบบนายทุนเจริญเต็มที่และคอยให้ชนกรรมาชีพเติบโตขยายความสำนึกทางชนชั้นซึ่งอาจกินเวลามากเกินไป การปฏิวัติอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ที่สังคมเข้าสู่วิถีทางของพัฒนาการแบบนายทุน และเพื่อชดเชยความเป็นชนกลุ่มน้อยของชนกรรมาชีพรัสเซีย เลนินได้ผูกพันธมิตรระหว่างชนกรรมาชีพกับกลุ่มชาวนาเพื่อให้พรรคคอมมิวนิสต์สามารถปฏิวัติได้ในนามของชนกรรมาชีพ

ในงานเขียนเรื่อง “จักรวรรดินิยม-ขั้นสูงสุดของระบบทุนนิยม” (Imperialism, the Highest Stage of Capitalism)[18] เลนินอธิบายว่าระบบนายทุนตะวันตกได้หน่วงเหนี่ยวไม่ให้เกิดการปฏิวัติอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยอุบายจักรวรรดินิยม โดยการสถาปนาดินแดนเมืองขึ้นในโพ้นทะเลนายทุนใหญ่ ๆ ของตะวันตกสามารถลงทุนในอาณานิคมและได้รับผลตอบแทนเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตสินค้าและเป็นตลาดใหม่ ๆ สำหรับสินค้าซึ่งสามารถทำกำไรได้ดีกว่าตลาดภายในประเทศ

---

[15] Marcel Liebman, *Leninism under Lenin* (Merlin Press 1975) 361.

[16] Lars Lih, *Lenin Rediscovered: What Is to Be Done? In Context* (Leiden, The Netherlands: Brill Academic Publishers, 2005) 473.

[17] ดูแนวคิดของเลอง ทร้อตสกี้ใน Baruch Knei-Paz, *The Social and Political Thought of Leon Trotsky* (Clarendon Press 1978).

[18] Vladimir Lenin, *Imperialism, the Highest Stage of the Capitalism* (1916).

เลนิน อธิบายว่าการแปรรูปของระบบนายทุนไปเป็นจักรวรรดินิยมก่อให้เกิดผลสืบเนื่องหลายประการ กล่าวคือ มาตรฐานการครองชีพของคนงานสูงขึ้น ทำให้ผ่อนคลายความสำนึกในชนชั้นและหันออกห่างจากการปฏิวัติมาสู่สหภาพแรงงานที่สนใจแต่เรื่องค่าจ้างกับภาวะการทำงานที่ดีขึ้น เลนินเห็นว่าการปฏิวัติสังคมนิยมได้ถูกหน่วงเหนี่ยวไว้ชั่วคราว แต่ภาวะกดดันใหม่ ๆ ภายในจะถูกนำเข้าในระบบนายทุนซึ่งจะถูกแปรรูปจากระบบชาติไปสู่ระบบนานาชาติเกี่ยวโยงโลกทั้งมวลทั้งที่ล้าหลังและก้าวหน้า การที่ระบบนายทุนมีลักษณะนานาชาติทำให้การต่อสู้ทางชนชั้นมีลักษณะนานาชาติไปด้วย ศูนย์ของความขัดแย้งจะเปลี่ยนจากศูนย์อุตสาหกรรมก้าวหน้าไปสู่เขตโดยรอบของสังคมอาณานิคมและกึ่งอาณานิคมกันเอง เลนินสรุปว่า การแบ่งแยกโลกออกเป็นจักรวรรดินิยมของรัฐนายทุนทั้งหลายไม่เพียงทำให้การต่อสู้ทางชนชั้นมีลักษณะนานาชาติเท่านั้น ยังทำให้สงครามเป็นความขัดแย้งทั่วโลก ในขณะที่บรรดานายทุนต่างต่อสู้แก่งแย่งตลาดและอาณานิคมกันเอง เลนินจึงเชื่อว่า สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นจุดเริ่มต้นของจุดจบระบบนายทุน สงครามนี้จะตามมาด้วยสงครามอื่น ๆ ซึ่งขับเคี่ยวเพื่อให้ได้รับการปันส่วนดินแดนล้าหลังให้มากยิ่งขึ้น สงครามเหล่านี้จะทำให้ชนกรรมาชีพมีใจใฝ่ปฏิวัติยิ่งขึ้นและจะเร่งกระบวนการของประวัติศาสตร์ให้ไปถึงขั้นสุดท้ายของการปฏิวัติโลก[19] กล่าวได้ว่า เลนินแปลงลัทธิมาร์กซ์ให้เป็นสูตรการปฏิวัติในรัสเซีย

ในงานเขียนเรื่อง “รัฐกับการปฏิวัติ” (The State and Revolution)[20] ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานความคิดทางนิติปรัชญาแบบลัทธิมาร์กซ์-เลนินที่สำคัญ เลนินเห็นว่ากฎหมายและรัฐในระบอบซาร์เดิมคือเครื่องมือในการขูดรีดทางชนชั้น (class exploitation) การจะทำลายการขูดรีดทางชนชั้นนั้นได้สิ่งที่ต้องกระทำเป็นลำดับแรกคือการกำราบชนชั้นที่กำลังเอาเปรียบชนชั้นอื่นอยู่ เลนินเสนอว่าต้องมีรัฐเข้ามาทำหน้าที่จัดการในเรื่องนี้ โดยมีองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นองค์กรอุดมการณ์ทางความคิดและมีอำนาจควบคุมรัฐอีกชั้นหนึ่ง และคำสั่งขององค์กรที่ว่านี้สามารถทดแทนกฎหมายของระบอบซาร์เดิมได้ทั้งหมด เลนินมีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายอย่างชัดเจน กฎหมายในมุมมองของเลนิน คือ “การวางมาตรการทั่วไปเพื่อใช้บังคับกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม และดังนั้น ขณะที่วัตถุประสงค์ของกฎหมายคือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่กลับส่งผลทางปฏิบัติให้เกิดความไม่เท่าเทียม และความอยุติธรรมในสังคม”[21] ดังนั้นกฎหมายสำหรับเลนินต้องถูกยกเลิกไป กฎหมายที่ยังคงใช้ต่อไปคงเหลือเพียงกฎหมายที่ใช้บังคับระหว่างเอกชนกับเอกชน และเมื่อสังคมก้าวหน้าจนรัฐเข้าควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด กฎหมายก็หมดความจำเป็นอีกต่อไป

---

[19] เพิ่งอ้าง.

[20] Vladimir Lenin, *Gosudarstvo I revoljutsija (The State and Revolution: The Marxist Theory of the State & the Tasks of the Proletariat in the Revolution)* (1917).

[21] เพิ่งอ้าง 93.

ทฤษฎีกฎหมายของเลนินได้รับการอธิบายต่อยอดโดยเยฟเกนีหรือยูจีน พาชูคานิส (Evgeny or Eugene Pashukanis) (ค.ศ. 1891–1937) นักทฤษฎีกฎหมายคนสำคัญของโซเวียตในยุคสมัยนั้น[22] และในงานเขียนเรื่อง “ทฤษฎีกฎหมายโดยทั่วไปและลัทธิมาร์กซ์” (General Theory of Law and Marxism)[23] ปี ค.ศ. 1924 เขาเสนอความเห็นว่ากฎหมายที่หลงเหลืออยู่ในโซเวียตรัสเซียคงมีได้แต่เฉพาะกฎหมายแพ่งเท่านั้น พาชูคานิสอธิบายว่ากระบวนการทางกฎหมายแพ่งมีความคล้ายคลึงและสัมพันธ์กันกับการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลประโยชน์ระหว่างเอกชนด้วยกันเอง ความคล้ายคลึงและสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดประเภทของกฎหมายตามมา และถูกนิยามได้ในบริบททางเศรษฐกิจ (economic terms) และด้วยความคล้ายคลึงและสัมพันธ์กันนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของเอกชน รวมทั้งความซับซ้อนของสังคม และในขณะเดียวกันความซับซ้อนและสัมพันธ์กันของสังคมได้รวมกันอัดแน่นกลายเป็นกฎหมายประเภทต่าง ๆ (legal categories) ทฤษฎีกฎหมายของพาชูคานิสยอมรับแต่เฉพาะกฎหมายแพ่ง (civil law) เพียงอย่างเดียว สำหรับกฎหมายมหาชน เขาเห็นว่าเป็นนิยามที่ขัดแย้งอยู่ในตัวเอง เนื่องจากความสัมพันธ์ในเชิงมหาชนไม่ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ใด ๆ ระหว่างเอกชน พาชูคานิสเห็นว่ากฎหมายพาณิชย์หรือกฎหมายกระฎุมพี (bourgeois law) มีความละเอียดและประณีต และสามารถเติมเต็มความจำเป็นอันเร่งด่วนของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างเอกชนได้อย่างไร้ที่ติ แต่ในรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ รัฐคือผู้จัดหาประโยชน์ให้เอกชน ทั้งของอุปโภคและบริโภค การแลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลประโยชน์ระหว่างเอกชนจึงไม่มี และไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายกระฎุมพีเช่นว่านั้น และสุดท้ายกฎหมายในโซเวียตก็จะกลายเป็นกฎระเบียบ เป็นคำสั่ง ประกาศ มาตรการหรือนโยบายทางเศรษฐกิจของภาครัฐ และในเมื่อกฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างเอกชนด้วยกัน จึงไม่เรียกว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริง

ปีเตอร์ สทูชก้า (Peter Stuchka) (ค.ศ.1865–1932) เป็นนักนิติศาสตร์อีกท่านที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทฤษฎีกฎหมายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และในระหว่างปี ค.ศ. 1923–1932 ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลสูงแห่งโซเวียต รัสเซีย (Supreme Court of the Soviet Russia) มีมุมมองกฎหมายในแบบทฤษฎีชนชั้น (class theory)[24] โดยเห็นว่าบทบาทหรือการทำงานของกฎหมายคือการตกแต่งพื้นฐานทางอุดมการณ์ว่าด้วยคำสั่งของชนชั้นปกครอง และดังนั้นกฎหมายสร้างความชอบธรรมให้กับความไม่เท่าเทียมหรือเสมอภาคกันของแต่ละชนชั้นในสังคม[25] สทูชก้าเห็นว่า

---

[22] จรัญ โฆษณานันท์, *นิติปรัชญา* (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2561) 326.

[23] Evgeny Pashukanis, *Obzhaja teorija prava I marksism* (มปพ. 1924).

[24] Peter Stuchka, *Novaja sotsialistitcheskaja zakonnost* (มปพ. 1923).

[25] เพิ่งอ้าง 58.

ตราบใดที่สังคมยังมีเกินกว่าหนึ่งชนชั้น ก็ยังจำเป็นต้องมีกฎหมาย ตรงจุดนี้ สทูชก้าอธิบายให้เห็นเหตุผลว่าเหตุใดในโซเวียตรัสเซียจึงยังมีกฎหมายหลงเหลืออยู่ เป็นกฎหมายชนกรรมาชีพ (proletariat law) ก็เพราะกฎหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสถานะของชนกรรมาชีพที่เหนือกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในโซเวียตรัสเซีย สทูชก้าสรุปว่ากฎหมายของชนกรรมาชีพคือเจตจำนง (will) ของชนชั้นปกครอง ซึ่งเป็นพัฒนาการกฎหมายที่เปลี่ยนทั้งในเชิงเนื้อหาและรูปแบบกฎหมายของมนุษย์ (positive law) อย่างสิ้นเชิง สทูชก้าเห็นว่าเสรีภาพ ความเสมอภาค หรือคุณค่าอื่น ๆ ในทางนิติปรัชญาของพวกกระฎุมพี คือสิ่งหลอกลวง และมีขึ้นเพื่อตอบสนองความสามารถของชนชั้นกระฎุมพีในการมีอำนาจเหนือชนชั้นอื่นทั้งหมด[26] ทัศนะเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดของตุลาการศาลและกระบวนการยุติธรรมในโซเวียตรัสเซียเป็นอย่างมาก

มิคคาอิล ไรเนอร์ (Mikhail Reisner) (ค.ศ. 1868–1928) นำแนวคิดในทางจิตวิทยามาใช้กับทฤษฎีกฎหมายแบบลัทธิมาร์กซ์-เลนิน เพื่อแสดงให้เห็นว่าระบบการเมืองใหม่ของโซเวียตไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายอีกต่อไป[27] ไรเนอร์เห็นว่าแต่ละชนชั้นในสังคมมีสัญชาติญาณ หรือความสามารถในการรับรู้ที่เกิดขึ้นได้เองว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม หรือเป็นสิ่งที่สมควรกระทำ โดยเฉพาะตำแหน่งที่อันควรในสังคมและวัตถุประสงค์ของการต่อสู้ทางชนชั้น และสัญชาติญาณดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิด กฎหมายสำหรับชนชั้นจำพวกหนึ่ง และเป็นผลพวงที่ตกผลึกของจิตสำนึกทางกฎหมายร่วมกัน (collective legal conscience) ไรเนอร์กล่าวต่อไปว่า กฎหมายแบ่งออกเป็นสองส่วนด้วยกัน กล่าวคือ กฎหมายที่เกิดจากความยินยอมอย่างสมัครใจของแต่ละชนชั้นในสังคม กฎหมายดังกล่าวนี้จะสะท้อนความต้องการของแต่ละชนชั้น กฎหมายนี้มีลักษณะเป็นอัตวิสัย (subjective laws) กับกฎหมายที่เกิดจากความขัดแย้งของแต่ละชนชั้น ไรเนอร์เห็นว่าความขัดแย้งนี้ก่อให้เกิดกฎหมายที่เป็นกลาง (objective law) เป็นภววิสัย กฎหมายทั้งสองส่วนนี้ทำงานร่วมกันภายใต้ระบบกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือการสร้างความเท่าเทียม และความเสมอภาคกันของสังคม คุณค่าต่าง ๆ ทางกฎหมายเหล่านี้คือผลผลิตทางจิตสำนึกของชนชั้น ไรเนอร์กล่าวต่อไปว่า ชนชั้นปกครองคือผู้ที่กำหนดจิตสำนึกทางกฎหมาย ฉะนั้น กฎหมายจึงกดขี่ชนชั้นอื่นที่อยู่ในการปกครอง แนวคิดดังกล่าวนำมาสู่ข้อสรุปของไรเนอร์ว่า กฎหมายชนกรรมาชีพในโซเวียตจึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ว่าจะเป็นรัฐบัญญัติ (statutes) กฎระเบียบ (regulations) หรือคำประกาศ (edicts) เพราะกฎเกณฑ์ดังกล่าวถูกควบคุมและอยู่ภายใต้จิตสำนึกทางกฎหมายอยู่แล้ว ไรเนอร์เห็นด้วยกับ

---

[26] เพิ่งอ้าง 79.

[27] Mikhail Antonov, 'Russian Legal Philosophy in the 20th Century' in Enrico Pattaro and Corrado Roversi (eds), *Legal Philosophy in the Twentieth Century: The Civil Law World* (Springer 2016) 587, 602.

ข้อสรุปของเลนินและนักคิดนักนิติศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วว่า กฎหมายจะหมดไปเมื่อการต่อสู้ทางชนชั้นได้จบสิ้นลงในโซเวียต และเมื่อนั้นโซเวียตจะเริ่มตั้งต้นสังคมคอมมิวนิสต์อันสมบูรณ์ เป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น เพราะมีชนกรรมาชีพเพียงชนชั้นเดียว “ประวัติศาสตร์กฎหมาย ก็ไม่มีประโยชน์อะไรอีกนอกเสียจากประวัติศาสตร์ที่เลือนหายไป”และเช่นเดียวกันกับกฎหมายชนกรรมาชีพ

นอกเหนือจากงานเขียนเรื่องจักรวรรดินิยม-ขั้นสูงสุดของระบบทุนนิยม และงานเขียนเรื่องรัฐกับการปฏิวัติ เลนินยังเขียนหนังสือไว้อีกหลายเล่ม อาทิ อะไรที่ต้องทำ (What Is To Be Done?)[28] ในปี ค.ศ. 1902 เรื่องกลยุทธ์สองประการของสังคมประชาธิปไตยในการปฏิวัติประชาธิปไตย (Two Tactics of the Social Democracy in the Democratic Revolution)[29] ในปี ค.ศ. 1905 และเรื่องวัตถุนิยมและข้อวิจารณ์ด้านปฏิบัติ (Materialism and Empirio-Criticism)[30] ในปี ค.ศ. 1909

2.2 โจเซฟ สตาลิน

โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) (ค.ศ. 1879–1953) คือบุคคลที่ทรงอำนาจสูงสุดในรัสเซียหลังมรณกรรมของเลนินในปี ค.ศ. 1924 สตาลินเกิดที่เมืองโกรี (Gori) ประเทศจอร์เจียซึ่งเป็นรัฐหนึ่งในจักรวรรดิรัสเซีย ชีวิตในวัยเด็กสตาลินเป็นคนเรียนเก่งและสอบได้ที่ 1 ทุกครั้งที่มีการสอบจบการศึกษาที่วิทยาลัยสงฆ์ทิฟลิส (Tiflis Spiritual Seminary) สตาลินเริ่มมีบทบาทสำคัญในพรรคบอลเชวิคและได้รับตำแหน่งสำคัญเมื่อพรรคบอลเชวิคโค่นล้มระบอบกษัตริย์ ภายหลังมรณกรรมของเลนินมีการชิงอำนาจกัน แต่สุดท้ายสตาลินก็ช่วงชิงชัยชนะและได้เป็นประธานาธิบดีต่อจากเลนิน

ในปี ค.ศ. 1940 ระหว่างที่สตาลินเป็นผู้นำโซเวียต สตาลินได้ทำให้โซเวียตเป็นมหาอำนาจของโลกและเป็นหนึ่งในสองขั้วอำนาจในสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซีย และหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1945 รัสเซียได้สถาปนาการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ในรัฐต่าง ๆ ที่ถูกปลดแอกจากการยึดครองของนาซีเยอรมัน เช่น โปแลนด์ อัลเบเนีย กล่าวได้ว่ารัสเซียมีฐานะมั่นคงแข็งแรงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร จะเป็นรองก็เฉพาะสหรัฐอเมริกา[31]

ก่อนครองอำนาจในสหภาพโซเวียต สตาลินได้เอาชนะทร้อตสกี้ซึ่งเป็นคู่ต่อสู้ที่กล้าแข็งที่สุด ทร้อตสกี้หนีไปเม็กซิโก และภายหลังถูกลอบสังหารที่เม็กซิโก ข้อขัดแย้งระหว่างสตาลินกับทร้อตสกี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวความคิดในการสร้างระบบสังคมนิยม ทร้อตสกี้ยืนยันว่าระบบสังคมนิยมในประเทศเดียวจะล้มเหลว ระบบสังคมนิยมทั่วโลกเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จ ฉะนั้นจึงต้องระดม

---

[28] Vladimir Lenin, *What Is to Be Done? Burning Questions of Our Movement* (1902).

[29] Vladimir Lenin, *Two Tactics of Social Democracy in the Democractic Revolution* (1905).

[30] Vladimir Lenin, *Materialism and Empirio-criticism* (1909).

[31] William E. Odom, *The Collapse of the Soviet Military* (Yale University Press 2000) 1.

กำลังความพยายามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเพื่อก่อให้เกิดการปฏิวัติในประเทศอื่น ๆ ส่วนการพัฒนาอุตสาหกรรมและเสริมสร้างกำลังอำนาจของชาติในสหภาพโซเวียตเป็นเรื่องรองลงมา ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีปฏิวัติถาวร สตาลินเห็นต่างและกลับลำดับกัน เขาอ้างว่าความล้มเหลวในการสร้างชาติจะเป็นการเชิญชวนให้ฝ่ายนายทุนเข้าแทรกแซงและต้องประสบความปราชัยแน่นอน[32] สตาลินบอกว่า โครงการส่งเสริมการปฏิวัติในประเทศนายทุนควรดำเนินไป แต่สำคัญน้อยกว่าการสร้างระบบสังคมนิยมในสหภาพโซเวียต ข้อโต้แย้งของสตาลินชนะเนื่องจากเขาอยู่ในส่วนของผู้ก่อตั้งพรรคมานานและมีผู้สนับสนุนมาก

สตาลินอ้างว่า ทฤษฎีระบบสังคมนิยมในประเทศเดียวเป็นของเลนินผู้ล่วงลับ ผลทำให้ได้รับการตอบรับจากทั้งสานุศิษย์และประชาชนซึ่งเบื่อหน่ายสงคราม[33] สตาลินมุ่งเปลี่ยนโซเวียตให้ทันสมัยและเป็นอุตสาหกรรมเพื่อเป็นฐานรองรับการขยายการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยหลักการสำคัญโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการสร้างอุตสาหกรรมหนักเป็นลำดับแรกเพื่อเสริมกำลังอำนาจทางทหารและเป็นรากฐานสำหรับอุตสาหกรรมเครื่องอุปโภคบริโภคในขั้นต่อไป รวมถึงการจัดระบบเกษตรกรรมให้เป็นระบบรวม (collectivized) และใช้เครื่องจักรกลทำลายระบบการทำนาแบบนายทุนในชนบทเพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรและปล่อยให้แรงงานไหลเข้าสู่เมืองและโรงงานต่าง ๆ และการสร้างกลุ่มเจ้าหน้าที่ทางวิทยาศาสตร์และคนงานมีฝีมือให้มีจำนวนมากโดยโครงการการศึกษาที่วางแผนในศูนย์กลาง เมื่อใดที่ฐานอุตสาหกรรมหนักมั่นคง ไร่นาได้รับการจัดให้เป็นระบบนารวม งานการศึกษาและวิทยาการบรรลุผลสำเร็จในระดับที่เหมาะสมแล้ว โซเวียตรัสเซียก็จะเข้าสู่ยุคสังคมนิยมโดยอัตโนมัติ[34]

ในช่วงการจัดองค์การของพรรคบอลเชวิคเมื่อปี ค.ศ. 1903 โดยเลนินที่เรียกว่า รวมศูนย์อำนาจแบบประชาธิปไตย เน้นระเบียบวินัยความเข้มแข็งและให้มีขนาดเล็ก ทร้อตสกี้เคยวิจารณ์ว่าจะก่อให้เกิดเผด็จการส่วนตัว ในที่สุดได้เกิดขึ้นแล้วภายใต้สตาลิน ซึ่งใช้คำว่า “ศัตรูของประชาชน” จัดการกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าต่อต้านการปฏิวัติและทรยศ ซึ่งมีโทษทั้งถูกประหาร จำคุกและเนรเทศ[35] แต่ในทางทฤษฎีสตาลินไม่เคยปฏิเสธหลักผู้นำร่วม (collective leadership) และอ้างเสมอว่าเขาเป็นเพียงโฆษกของคณะกรรมการกลาง (Politburo) ของพรรค

สตาลินเชื่อว่าตราบใดที่โซเวียตรัสเซียอ่อนแอ ย่อมไม่สามารถส่งเสริมการปฏิวัติโลกได้อย่างจริงจัง แต่ถ้ารัสเซียเป็นมหาอำนาจอุตสาหกรรมและกำลังทหารเข้มแข็งจะสามารถสนับสนุนการปฏิวัติ

---

[32] Leslie Holmes (เชิงอรรถ 10) 10–12.

[33] เพิ่งอ้าง 12.

[34] เพิ่งอ้าง 22.

[35] Michael Cox, ‘Trotsky and His Interpreters; or, Will the Real Leon Trotsky Please Stand Up?’ (1992) 51(1) Russian Review, 84, 84.

ที่อื่น ๆ ได้ ฉะนั้น เพื่อให้รัสเซียเป็นฐานกำลังของการปฏิวัติโลก องค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) และพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ จำต้องให้ความภักดีต่อโซเวียตในฐานะปิตุภูมิเดียวของชนกรรมาชีพของโลก[36] ดังนั้นจึงต้องอยู่ภายใต้ระเบียบวินัยของมอสโคว์ อะไรก็ตามที่ขัดกับมอสโคว์ย่อมหน่วงเหนี่ยวการปฏิวัติโลก และอะไรก็ตามที่เสริมกำลังสหภาพโซเวียตย่อมส่งเสริมการปฏิวัติโลก[37]

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออกได้ขึ้นสู่อำนาจ[38] สตาลินยืนยันว่า ผู้นำคอมมิวนิสต์เหล่านั้นจะต้องเสียสละผลประโยชน์ของประเทศตนให้กับโซเวียตซึ่งเป็นฐานกำลังของขบวนการปฏิวัติโลก แต่จอมพลตีโต้ (Josip Broz Tito) แห่งยูโกสลาเวีย (Yugoslavia) ไม่เห็นด้วยและขัดแย้งทัศนะของสตาลินในปี ค.ศ. 1948 โดยกล่าวว่าหลักการแบบสตาลินเกี่ยวกับนานาชาติแห่งชนกรรมาชีพไม่ต่างไปจากจักรวรรดินิยมโซเวียต โดยมีประเทศคอมมิวนิสต์ที่ทรงอำนาจรีดนาทาเร้นประเทศคอมมิวนิสต์ที่อ่อนแอ ระหว่างปี ค.ศ. 1948–1952 ผู้นำต่างประเทศที่มีทัศนะแบบจอมพลตีโต้จึงถูกลอบสังหารและกวาดล้างอย่างนองเลือด[39]

สตาลินบอกว่า ระบบคอมมิวนิสต์กับระบบนายทุนไม่อาจอยู่เคียงคู่กันได้ สหภาพโซเวียตจะต้องเตรียมการสำหรับการปะทะกันอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สงครามไม่ใช่ผลของอุบัติเหตุหรือเจตจำนงของมนุษย์ หากฝังรากอยู่ในระบบนายทุนและจะจบสิ้นด้วยการทำลายล้างระบบนายทุนเท่านั้น[40] นโยบายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ของสตาลินได้ยืนยันการขัดแย้งอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้กับฝ่ายตะวันตกซึ่งกำลังมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

มาร์กซ์ได้ทำนายชะตากรรมของระบบนายทุนที่จะต้องถูกทำลายด้วยสำนึกทางชนชั้นของชนกรรมาชีพและอธิบายว่าเผด็จการชนกรรมาชีพจะเป็นระยะสั้น ๆ อำนาจทางการเมืองที่เผด็จการชนกรรมาชีพจำเป็นต้องใช้ในระยะแรกจะเริ่มเสื่อมถอยเมื่อสังคมปราศจากชนชั้นและรัฐเริ่มสลายไป ภายใต้สตาลินอำนาจของเผด็จการชนกรรมาชีพกลับมากขึ้น อำนาจรัฐแข็งแกร่งขึ้นนับแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเป็นไปในประเทศคอมมิวนิสต์ทำให้เห็นว่าคอมมิวนิสต์ก็ฝักใฝ่สงครามเช่นเดียวกับที่ประเทศนายทุนเคยเป็นมา ในสหภาพโซเวียต ชนชั้นต่าง ๆ ชาวนา คนงาน ปัญญาชนยังคงมีอยู่ แต่ได้รับการอธิบายว่า นั้นมิใช่ชนชั้นที่แท้จริงเพราะไม่มีความเป็นปฏิปักษ์ในหมู่

---

[36] Leslie Holmes (เชิงอรรถ 10) 12.

[37] เพิ่งอ้าง.

[38] เพิ่งอ้าง 23.

[39] เพิ่งอ้าง 26.

[40] เพิ่งอ้าง 12.

คนดังกล่าว ข้อเท็จจริงชนชั้นในสังคมโซเวียตเห็นได้อย่างชัดเจนมากกว่าในสหรัฐอเมริกา ซึ่งคนส่วนใหญ่ถือว่าตนเองเป็นชนชั้นกลาง

หลังมรณกรรมของสตาลิน ลัทธิคอมมิวนิสต์แบบสตาลิน (Stalinism) เกี่ยวกับศัตรูของประชาชนและทฤษฎีว่าด้วยการต่อสู้ทางชนชั้นที่ยิ่งตึงเครียดขึ้นถูกยกเลิกไป[41] นีกีตา ครุสชอฟ (Nikita Khrushchev) (ค.ศ. 1894–1971) ผู้นำใหม่ของรัสเซียได้เสนอลักษณะของรัฐโซเวียตในที่ประชุมพรรคครั้งที่ 22 สรุปได้ว่า เผด็จการกรรมาชีพได้ผลตามประวัติศาสตร์แล้ว และกำลังแปรรูปเป็นรัฐของประชาชนทั้งมวล เผด็จการกรรมาชีพกำลังสลายตัวไปแต่รัฐในฐานะขององค์การประชาชนทั้งมวลจะดำรงอยู่จนกระทั่งชัยชนะอันสมบูรณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ องค์กรและสถาบันของรัฐจะค่อย ๆ แปรเป็นองค์กรปกครองตนเองของมหาชน (organs of public self-government)[42] ในระหว่างนี้เจ้าหน้าที่รัฐบาลทั้งหลายจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งกันอย่างเป็นกิจจะลักษณะในการเลือกตั้งทุกครั้ง และในทุกระดับ บรรดาเจ้าหน้าที่ชั้นนำโดยปกติจะครองตำแหน่งไม่เกินสามวาระติดต่อกัน เว้นแต่เขาจะมีพรพิเศษเหนือธรรมดา และอำนาจทางทหารของรัฐโซเวียตจะยังคงได้รับการเสริมให้เข้มแข็งเพื่อทำการให้บรรลุผลตามหน้าที่ระหว่างประเทศ การป้องกันและความมั่นคงสำหรับค่ายสังคมนิยมทั้งมวล[43]

บรรดาผู้นำใหม่ของสหภาพโซเวียตได้ยกเลิกนโยบายรุกรานของสตาลินและกลับมาสนับสนุนหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างระบบนายทุนกับระบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งต้องการให้การแข่งขันระหว่างพลังทั้งสองเป็นไปอย่างไม่รุนแรงจนกว่าระบบคอมมิวนิสต์จะได้ชัยชนะอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เรียกว่ายุคสงครามเย็น (Cold War period) รัสเซียยังคงมุ่งดำรงฐานะอันแข็งแกร่งทางทหาร ผู้นำรัสเซียเชื่อว่าพัฒนาการทางด้านวิทยาการจรวดและนิวเคลียร์ ความสำเร็จทางด้านอวกาศจะทำให้รัสเซียได้เปรียบอย่างแก้ไขไม่ได้ในสงครามเย็น ในทัศนะของครุสชอฟ ประเทศนายทุนจะไม่หันไปหาสงคราม แต่ไม่ใช่เพราะความมีมนุษยธรรม หากเป็นเพราะโซเวียตสามารถทำลายล้างอเมริกาได้ บรรดาผู้นำโซเวียตเชื่อว่าชัยชนะของระบบคอมมิวนิสต์เป็นเพียงเรื่องของกาลเวลาเท่านั้น แต่หลังจากการยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพกับตะวันตก เหมาเจ๋อตุงซึ่งกำลังพัฒนาจีนตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน (Marxist-Leninist) ประกาศไม่เห็นด้วยกับโซเวียตยังผลให้อัลเบเนีย โซมาเลียและกัมพูชาหันมาสนับสนุนจีนแทนการเดินตามโซเวียต[44]

---

[41] เพิ่งอ้าง 33.

[42] เพิ่งอ้าง 37.

[43] เพิ่งอ้าง 38.

[44] เพิ่งอ้าง 40.

จะเห็นได้ว่า รัสเซียก่อนการปฏิวัติบอลเชวิค เป็นประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลครอบคลุมทั้งยุโรปและเอเชีย เป็นหนึ่งในมหาอำนาจของยุโรป แต่เกียรติภูมิของรัสเซียเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่สามารถเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งแตกต่างจากเยอรมนีและญี่ปุ่นที่กำลังปรับปรุงประเทศให้เข้ากับยุคอุตสาหกรรม ในปี ค.ศ. 1914 รัสเซียอยู่อันดับสุดท้ายของรัฐอุตสาหกรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก แต่ภายหลังการปฏิวัติบอลเชวิคและก่อตั้งระบบโซเวียตต่อจากนั้นอีกประมาณ 40 ปีเศษ ราวปี ค.ศ. 1960 รัสเซียได้ข้ามหน้ามหาอำนาจอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ในยุโรปและเป็นรองเฉพาะสหรัฐอเมริกา สมรรถนะทางทหาร รัสเซียเคยพ่ายแพ้ญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1905 แต่หลังจากนั้นราวปี ค.ศ 1960 รัสเซียมีอำนาจทางทหารทัดเทียมกับสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1960 รัสเซียมีประชากรรู้หนังสือในอัตราร้อยละร้อย มีนักศึกษาเข้าเรียนอุดมศึกษาเป็นจำนวนถึงสี่เท่าของอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลีและเยอรมนีตะวันตกรวมกัน ในแต่ละปี รัสเซียผลิตผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิศวกรรมมากถึงสามเท่าของสหรัฐอเมริกา ทางด้านการแพทย์ ก่อนการปฏิวัติมีจำนวนแพทย์และทันตแพทย์ 28,000 คน แต่ราวปี ค.ศ. 1960 มีอยู่เกือบ 375,000 คน ทำให้รัสเซียมีอัตราแพทย์ต่อจำนวนประชากรมากกว่าประเทศใด ๆ ในโลก ยกเว้นอิสราเอล ประชากรทุกคนมีสิทธิได้รับบริการทางการแพทย์โดยไม่เสียเงิน สตรีได้รับการยกระดับทางด้านวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิทยาศาสตร์ในอัตราที่สูงกว่าประเทศอื่น ๆ ก่อนการปฏิวัติมีสตรีเป็นแพทย์ร้อยละสิบของจำนวนแพทย์ แต่ภายหลังการปฏิวัติประมาณปี ค.ศ. 1960 กว่าร้อยละเจ็ดสิบห้าของแพทย์ทั้งหมดในรัสเซียเป็นสตรี[45]

กล่าวได้ว่า ระบบคอมมิวนิสต์ในรัสเซียกลายเป็นกระบวนการเปลี่ยนให้ทันสมัยโดยแปรเปลี่ยนรัฐเกษตรกรรมและระบบกึ่งศักดินาล้าหลังซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นชาวนามากกว่าเป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรมให้เป็นสังคมอุตสาหกรรมก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชากรพ้นจากการไม่รู้หนังสือโดยเร็ว เปลี่ยนแรงงานไร้ฝีมือให้เป็นแรงงานมีฝีมือ ความก้าวหน้าทางการแพทย์ทำให้สามารถต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ ความเจริญดังกล่าวทำให้เกียรติภูมิ อำนาจและอิทธิพลของรัสเซียคืนมาอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นแบบอย่างประเทศด้อยพัฒนา เช่น จีนที่เริ่มลงมือพัฒนาโดยกระบวนการเปลี่ยนให้ทันสมัยเช่นเดียวกันและสร้างความตื่นตัวให้กับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ต้องการความเจริญอย่างรวดเร็ว

นับแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา ลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ได้เป็นปรัชญาหรือแนวความคิดธรรมดาแต่เป็นวิถีชีวิตที่ครอบคลุม 13 รัฐ ซึ่งมีประชากรนับพันล้านคน มีดินแดนเนื้อที่ดินประมาณ 1 ใน 3 ของโลก ภายในกลุ่มชาติเหล่านี้มีชนชาติ ชาติพันธุ์และภาษามากกว่าสองร้อย และมีพรรคคอมมิวนิสต์

[45] เพิ่งอ้าง 79–84.

เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั้ง 5 ทวีป[46] อย่างไรก็ตาม แม้สหภาพโซเวียตจะก้าวกระโดดขึ้นมาเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์แข่งกับสหรัฐอเมริกาผู้นำโลกเสรีนับแต่ปี ค.ศ.1960 เป็นต้นมา แต่สหภาพโซเวียตก็ก้าวไม่พ้นศตววรษที่ 20 สำหรับการครองความยิ่งใหญ่ในโลกคอมมิวนิสต์ ในยุคต่อมาเมื่อมิคาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) ผู้นำรุ่นใหม่ของสหภาพโซเวียตได้ประกาศปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองรัสเซียภายใต้โครงการเปเรสทรอยก้า (Perestroika) และกลาสนอสต์ (Glasnost) ในปี ค.ศ. 1986[47] กอร์บาชอฟได้กล่าวถึงความจำเป็นของโครงการเปเรสทรอยก้าว่า สถานการณ์ในศตวรรษที่ 20 ทำให้โซเวียตหมดพลังเติบโต ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจปรากฏบ่อยครั้งขึ้น ปรากฏการณ์อย่างอื่นที่เข้ากันไม่ได้กับระบอบสังคมนิยมเริ่มปรากฏขึ้นในชีวิตสังคม อัตราความเติบโตของรายได้แห่งชาติลดลงกว่าครึ่งหนึ่ง ช่องว่างในประสิทธิภาพของการผลิต คุณภาพของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีเริ่มถอยห่าง การก่อสร้างประเภทลงทุนใหญ่ ๆ กลายเป็นจมทุนโครงการแพง ๆ ไม่ได้มาตรฐานสูงสุดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โซเวียตเคยชินกับการเพิ่มปริมาณการผลิต กล่าวคือ การสร้างอุตสาหกรรมเชื้อเพลิงและพลังงานให้ใหญ่โตขึ้นเรื่อย ๆ และนำเอาทรัพยากรมาใช้เพิ่มขึ้นในการผลิต วันเวลาผ่านไป ทรัพยากรแร่ธาตุก็หายากขึ้นและแพงขึ้น วิธีการแบบขยายทุนถาวรให้กว้างออกไปเป็นผลให้ขาดแคลนกำลังคนทั้งที่ความจริงแล้วไม่ได้ขาดแคลน มีผู้พยายามแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวด้วยการจ่ายโบนัสจำนวนมาก ๆ อย่างไม่สมควร ในชั้นต่อมาก็มีการแต่งเติมรายงานต่าง ๆ เพื่อหวังประโยชน์ตอบแทนจนชาชินทั่วไป เกียรติภูมิจากการทำงานอย่างมีสำนึกและคุณภาพสูงเริ่มลดน้อยถอยลง

โครงการเปเรสทรอยก้าเป็นการจัดโครงสร้างทางเศรษฐกิจในรัสเซียใหม่โดยลดบทบาทภาครัฐก่อให้เกิดการปฏิรูปกฎหมายกระจายอำนาจการตัดสินใจและความรับผิดชอบให้แก่วิสาหกิจทั้งหลายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ เอกชนเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้[48] ส่วนกลาสนอสต์ เป็นการเปิดกว้างทางการเมือง เปิดประเทศ ลดขนาดของกองทัพ เปิดการเจรจาลดกำลังอาวุธกับมหาอำนาจตะวันตก[49] การปฏิรูปของกอร์บาชอฟก่อให้เกิดความตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพอันเนื่องมาจากการรับรู้ข่าวสารในโลกไร้พรมแดน และกระแสประชาธิปไตยนิยมแบบตะวันตกโดยเฉพาะในรัฐ 3 รัฐแถบทะเลบอลติค (Baltic sea) ได้แก่ เอสโทเนีย ลัตเวียและลิทัวเนีย ซึ่งเรียกร้องเสรีภาพ ในขณะเดียวกันรัฐอื่น ๆ

---

[46] เพิ่งอ้าง 102.

[47] ดูนโยบายกลาสนอสต์ใน Joseph Gibbs, *Gorbachev's Glasnost: The Soviet Media in the First Phase of Perestroika* (Texas A&M University Press 1999).

[48] ดูนโยบายเปเรสทรอยก้าใน Mikhail Gorbachev, *Perestroika: New Thinking for Our Country and the World* (Harper & Row 1988).

[49] Joseph Gibbs (เชิงอรรถ 47).

ก็พยายามเรียกร้องเสรีภาพตามกระแสชาตินิยมเพื่อแยกตัวออกเป็นสาธารณรัฐ รัฐบาลกลางไม่มีกำลังทหารเพียงพอที่จะปราบปรามในที่สุดสหภาพโซเวียตก็ถึงกาลล่มสลายในปี ค.ศ. 1991 แยกตัวเองออกเป็น 15 ประเทศ ได้แก่ รัสเซีย เบลารุส ยูเครน มอลโดวา จอร์เจีย อาร์เมเนีย อาร์เซอร์ไบจัน คาซัคสถาน เตอร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน เอสโทเนีย ลัตเวียและลิทัวเนีย

เป็นที่น่าสังเกตว่านโยบายการปฏิรูปของกอร์บาชอฟ ซึ่งผ่อนคลายสังคมโซเวียตดำเนินการภายหลังจีนในสมัยเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งก้าวขึ้นเป็นผู้นำจีนในปี ค.ศ. 1976 ได้ประกาศนโยบายสี่ทันสมัย คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การป้องกันประเทศ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี[50] เปิดรับวิทยาการตะวันตกมาพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและปรับเปลี่ยนนโยบายเป็นหนึ่งประเทศสองระบบ[51] กล่าวคือมีทั้งระบบคอมมิวนิสต์และระบบทุนนิยมในปี ค.ศ. 1980 และก่อนที่จะถึงช่วงนั้นสมควรที่จะกล่าวถึงบุคคลสำคัญในค่ายคอมมิวนิสต์อีกท่านหนึ่งคือ เหมาเจ๋อตุง

2.3 เหมาเจ๋อตุง

เหมาเจ๋อตุง (Mao Zedong/Mao Tse-tung) (ค.ศ. 1893–1976) ถือกำเนิดจากครอบครัวชาวนาที่ค่อนข้างมั่งคั่งในหมู่บ้านเชาชาน (Shaoshan) มณฑลหูหนาน (Hunan) ประเทศจีน เหมาเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาช่วงปฐมวัยจนถึงอายุ 13 ปี พ่อจึงขอให้ออกมาช่วยทำนา หลังจากนั้นเหมาได้เดินทางไปศึกษาต่อที่อำเภอฉางชา เหมาเจ๋อตุงได้สอบเข้าวิทยาลัยครูหูหนานและได้มีโอกาสอ่านหนังสือขบวนการชาตินิยมปฏิวัติเป็นครั้งแรกและได้ยินชื่อ ซุนยัตเซ็น (Sun Yat-sen) กับองค์การชาตินิยมปฏิวัติที่ซุนยัตเซ็นได้ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1905 เป็นครั้งแรกและองค์กรนี้ได้จัดตั้งเป็นพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang)[52] ในเวลาต่อมา

หลังจากจบการศึกษา เหมาได้เดินทางไปปักกิ่ง ทำงานเป็นผู้ช่วยบรรณารักษ์ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Peking University) และได้พบกับหลีต้าเจา (Li Dazhao) บรรณารักษ์ที่นั่น หลีต้าเจาเป็นนักชาตินิยมและเป็นผู้พยายามนำลัทธิมาร์กซ์-เลนินมาปรับใช้กับชาตินิยมของจีน ในปี ค.ศ. 1921 เหมาได้ร่วมกับหลีต้าเจาจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ (Chinese Communist Party)[53] ขึ้นโดยรวบรวมผู้ที่นิยมลัทธิมาร์กซ์เข้าเป็นสมาชิก มีเป้าหมายโค่นล้มนายทุนและจัดตั้งเผด็จการชนกรรมาชีพ

---

[50] Leslie Holmes (เชิงอรรถ 10) 42.

[51] เพิ่งอ้าง.

[52] Alice Erh-Soon Tay, 'Law in Communist China – Part 1' (1969) 6(2) Sydney Law Review, 153, 162.

[53] Stuart Schram, *Mao Tse-Tung* (Simon & Schuster 1966) 63.

ในปี ค.ศ. 1922 ซุนยัตเซ็น หัวหน้าขบวนการชาตินิยมต้องการให้จีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อต้านอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น โดยพึ่งพาอาวุธยุทโธปกรณ์จากรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1924 จีนกับรัสเซียประกาศเป็นพันธมิตรกัน ภายหลังมรณกรรมของซุนยัตเซ็น พรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek) กับพรรคคอมมิวนิสต์ก็ยังคงร่วมกันกำจัดอิทธิพลของต่างชาติ ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้น บรรดานายทุนใหญ่ยุยงให้เจียงไคเช็คจัดการกับคอมมิวนิสต์ ปีค.ศ. 1934 เจียงไคเช็คประสบความสำเร็จในการโจมตีฐานคอมมิวนิสต์ที่เกียงสี ส่งผลให้เหมาเจ๋อตุง พร้อมพลพรรคคอมมิวนิสต์ประมาณหนึ่งแสนคนตัดสินใจสละฐานเดินทางสู่ตะวันตก ระยะทาง 2,500 ลี้หรือ 8,000 ไมล์ ใช้เวลา 368 วัน

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นรุกคืบยึดครองจีนทั้งเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) นานกิง (Nanking) และเมืองท่าสำคัญ ๆ กองทัพเหมาสามารถต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น[54] หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี ค.ศ. 1946 เจียงไคเช็คส่งกองทัพมาโจมตีเหมา แต่เหมานำทัพประชาชนต่อสู้จนได้ชัยชนะและคุมอำนาจเด็ดขาด เจียงไคเช็คต้องลี้ภัยไปเกาะไต้หวัน (Taiwan)[55] ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีน ในปี ค.ศ. 1949 เหมาเจ๋อตุง ได้ประกาศให้จีนเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนนับแต่นั้น

ในช่วงแรกของการปกครองแนวใหม่ระหว่างปี ค.ศ. 1950–1953 เหมาได้ดำเนินโครงการปฏิรูปที่ดินให้เป็นไปตามความยุติธรรม โดยการกระจายพื้นที่ยึดครองปี ค.ศ. 1952 มีการกระจายพื้นที่ทำกินจำนวน 113 ล้านเอเคอร์รวมทั้งสัตว์เลี้ยงและผลผลิตในพื้นที่ดังกล่าวจัดสรรให้กับชาวนาชาวไร่มากกว่า 300 ล้านคนที่ไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง ในปี ค.ศ. 1953 ได้มีการนำกลยุทธ์สตาลินมาใช้ในการฟื้นฟูประเทศโดยการวางแผนระยะยาว พื้นฐานกลยุทธ์สตาลิน คือ การเตรียมตัวอย่างเร่งรีบในส่วนของอุตสาหกรรมหนักโดยการจัดสรรการลงทุนทางด้านสินค้าอุตสาหกรรม หลังจากการดำเนินตามแผน 5 ปีฉบับแรกช่วงปลายในปี ค.ศ. 1957 อัตรารายได้ต่อปีของจีนเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 8 ของอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจประสบความสำเร็จอย่างน่าประทับใจ แต่แผนดังกล่าวก็มีจุดอ่อนหลายประการ อาทิ ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและเป็นกำลังออมจากหน่วยงานทางด้านเกษตร เหมาจึงลงมือดำเนินโครงการใหม่เป็นโครงการกระโดดก้าวหน้า (The Great Leap Forward Program)[56] ปี ค.ศ. 1958–1959 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมให้รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่โครงการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากประสบภัยธรรมชาติ ทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง ทำให้พืชผลทางด้านการเกษตรเสียหายจำนวนมาก

---

[54] เพิ่งอ้าง 211.

[55] Dorothy Perkins, *Encyclopedia of China: History and Culture* (Routledge 2013) 79.

[56] Frank Dikotter, *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958-62* (Walker & Company 2010) 333.

กล่าวได้ว่า เหมาได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากมาร์กซ์และเลนิน แต่ได้ประยุกต์ใช้กับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม และเช่นเดียวกับมาร์กซ์ เหมาเห็นว่าความเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องมาจากการขยายตัวของความขัดแย้งระหว่างพลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ความขัดแย้งระหว่างใหม่กับเก่า การคลี่คลายขยายตัวของความขัดแย้งเหล่านี้ ผลักดันให้สังคมก้าวหน้า ผลักดันให้สังคมใหม่เข้าแทนที่สังคมเก่า[57] เหมากล่าวว่า การเคลื่อนไหวปฏิวัติทั้งมวล ซึ่งนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน เป็นการเคลื่อนไหวปฏิวัติที่รวมการปฏิวัติสองขั้น กล่าวคือ การปฏิวัติลัทธิประชาธิปไตยและการปฏิวัติสังคมนิยมซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ต่อเมื่อบรรลุกระบวนการอันแรกจึงมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุกระบวนการอันที่สอง การปฏิวัติลัทธิประชาธิปไตยเป็นการเตรียมการอันจำเป็นสำหรับการปฏิวัติสังคมนิยม

จุดมุ่งหมายของการปฏิวัติสังคมนิยมก็เพื่อปลดปล่อยพลังการผลิต เกษตรกรรมและหัตถกรรมเปลี่ยนจากระบบกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชนมาเป็นระบบกรรมสิทธิ์รวมแห่งสังคมนิยม[58] อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมของเอกชนเปลี่ยนจากระบบกรรมสิทธิ์ทุนนิยมเป็นระบบกรรมสิทธิ์สังคมนิยม ทำให้การผลิตได้รับการปลดปล่อยครั้งใหญ่ และไม่เพียงแต่การปฏิวัติทางด้านสังคม ยังต้องดำเนินการปฏิวัติทางด้านเทคนิค โดยเปลี่ยนจากการผลิตแบบหัตถกรรมเป็นการผลิตขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรทันสมัยด้วยระบบใหม่ซึ่งเป็นสังคมนิยมจะมีความมั่นคงอย่างแน่นอนโดยมีอุตสาหกรรมทันสมัย เกษตรกรรมทันสมัย และวิทยาศาสตร์วัฒนธรรมทันสมัย

ในทัศนะของเหมา เห็นว่าความขัดแย้งในสังคมมีอยู่ 2 ประเภท คือ ความขัดแย้งระหว่างลัทธิกับศัตรู กับความขัดแย้งในหมู่ประชาชน[59] ในระยะของการสร้างสรรค์สังคมนิยม บรรดากลุ่มอิทธิพลทางสังคมและหมู่คณะทางสังคมที่ต่อต้านการปฏิวัติสังคมนิยม ทำลายการสร้างสรรค์สังคมนิยม ล้วนเป็นศัตรูของประชาชน ส่วนความขัดแย้งในหมู่ประชาชน ประกอบด้วยความขัดแย้งภายในชนชั้นกรรมกร ชนชั้นชาวนา หรือความขัดแย้งระหว่างประชาชนผู้ใช้แรงงานอื่น ๆ กับชนชั้นนายทุนชาติ ความขัดแย้งระหว่างลัทธิกับศัตรูเป็นความขัดแย้งที่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กัน ความขัดแย้งในหมู่ประชาชน ในระหว่างผู้ใช้แรงงานด้วยกันเป็นความขัดแย้งที่มีลักษณะไม่เป็นปฏิปักษ์ สำหรับชนชั้นที่ถูกขูดรีดกับชนชั้นขูดรีดนอกจากจะมีลักษณะเป็นปฏิปักษ์แล้วยังมีด้านที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ด้วย

ความขัดแย้งมีคุณภาพต่างกัน จะแก้ไขก็ด้วยวิธีการที่มีคุณภาพต่างกันเท่านั้น เป็นต้นว่า ความขัดแย้งระหว่างชนกรรมาชีพกับนายทุนแก้ด้วยวิธีปฏิวัติสังคมนิยม ความขัดแย้งระหว่าง

---

[57] Leslie Holmes (เชิงอรรถ 10) 13.

[58] เพิ่งอ้าง.

[59] เพิ่งอ้าง.

มวลประชาชนกับระบบศักดินาแก้ด้วยวิธีปฏิวัติประชาธิปไตย ความขัดแย้งระหว่างเมืองขึ้นกับจักรวรรดินิยมแก้ด้วยการทำสงครามปฏิวัติประชาชาติ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกรกับชาวนาในสังคมนิยมแก้ด้วยวิธีการแปรเกษตรกรรมให้เป็นแบบรวมหมู่และใช้เครื่องจักรกล ความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์แก้ด้วยวิธีวิจารณ์ตนเอง ความขัดแย้งระหว่างสังคมกับธรรมชาติแก้ด้วยวิธีการพัฒนาพลังการผลิต[60]

ปัญหาใดเป็นปัญหาลักษณะความคิด ปัญหาใดเป็นปัญหาโต้เถียงในหมู่ประชาชน ปัญหานั้นจะแก้ได้ด้วยวิธีการประชาธิปไตยเท่านั้น จะแก้ได้ด้วยวิธีการอภิปราย วิธีการวิจารณ์ วิธีการจูงใจและให้การศึกษาเท่านั้น จะแก้ด้วยวิธีบังคับหรือกดให้ยอมไม่ได้

สงครามในทัศนะของเหมาเป็นรูปแบบการต่อสู้ขั้นสูงสุดชนิดหนึ่งซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่มีทรัพย์สินส่วนบุคคล และมีชนชั้นที่ใช้แก้ความขัดแย้งในขั้นคลี่คลายขยายตัวระหว่างชนชั้น ระหว่างชนชาติ ระหว่างประเทศและระหว่างกลุ่มการเมือง ในประเทศจีนถ้าปราศจากการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธก็จะไม่มีฐานะของชนกรรมาชีพ ไม่มีฐานะของประชาชน ไม่มีฐานะของพรรคคอมมิวนิสต์[61]

สงครามจะถูกทำลายล้างไปในที่สุดโดยพัฒนาการของสังคมมนุษย์ วิธีการทำลายล้างสงครามมีอยู่ทางเดียว คือ คัดค้านสงครามปฏิปักษ์ปฏิวัติด้วยสงครามปฏิวัติ เมื่อใดสังคมมนุษย์ก้าวหน้าไปถึงขั้นทำลายล้างชนชั้นและทำลายล้างรัฐจนสูญสิ้นไปแล้ว เมื่อนั้นก็จะไม่มีสงคราม นั่นคือยุคแห่งสันติภาพของมนุษยชาติ[62] เหมาได้กล่าวในปี ค.ศ. 1957 ว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดมีสหภาพโซเวียตขึ้น มีประชากร 200 ล้านคน ถ้าจักรวรรดินิยมจะก่อสงครามโลกครั้งที่ 3 ก็วินิจฉัยได้ว่าผลที่สุดจะต้องมีประชากรอีกหลายต่อหลายร้อยล้านคนหันมาเป็นฝ่ายสังคมนิยม อาณาบริเวณของจักรวรรดินิยมก็จะเหลืออยู่ไม่มากและบางทีอาจจะพินาศลงทั้งระบบก็เป็นได้

เหมาได้แสดงทัศนะไว้หลายเรื่อง เช่น สงครามประชาชน แนวทางมวลชน กองทัพประชาชน การรับใช้ประชาชน จึงมีผู้กล่าวว่าเหมาเป็นทั้งนักพูด นักการเมืองและนักปฏิวัติของจีน เหมาถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1976 และภายหลังมรณกรรม กลุ่มเติ้งเสี่ยวผิงมีอำนาจ เติ้งเสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) (ค.ศ.1904–1997) ได้ชูนโยบายสี่ทันสมัย (four modernizations)[63] โดยเปิดรับวิทยาการจากตะวันตกมาพัฒนาประเทศในสี่ด้าน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

---

[60] Peter Carter, *Mao* (Oxford University Press 1976) 62–64.

[61] Lee Feigon, *Mao: A Reinterpretation* (Ivan R. Dee 2002) 42.

[62] เพิ่งอ้าง.

[63] Deng Xiaoping, Selected Works of Deng Xiaoping 1975-1982 (Foreign Language Press 1993) 91.

ทางด้านเกษตรกรรม เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ใครผลิตได้มากก็จะมีรายได้มาก เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรขยันขันแข็ง หน้าที่ของชุมชนจะต้องมีส่วนช่วยในการวางแผนการผลิตและส่งเสริมการผลิตส่วนบุคคล

การพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งเสริมการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อการส่งออก ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศและพัฒนาเมืองชายฝั่งทะเลให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีการนำระบบกลไกตลาดมาใช้โดยให้ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงตามอุปสงค์และอุปทาน

ทางด้านการทหาร พัฒนากองทัพโดยปรับลดกำลังพลเน้นการพัฒนาทางด้านคุณภาพ ส่งเสริมการศึกษาของทหารและพัฒนาอาวุธของกองทัพให้ทันสมัย

ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดตั้งสถาบันส่งเสริมการศึกษาและค้นคว้าวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อนำผลวิจัยมาใช้ในการพัฒนาประเทศ[64]

นอกจากนโยบายสี่ทันสมัย นโยบายควบคู่ที่สำคัญคือ นโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นโดยคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนเมื่อปลายปี ค.ศ. 1978 นโยบายปฏิรูป คือ การปรับปรุงองค์กรและระบบเศรษฐกิจโดยมีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและให้ระบบเศรษฐกิจการตลาดเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ส่วนนโยบายเปิดประเทศก็คือการติดต่อหรือขยายการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจการเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศทุนนิยม[65]

นโยบายสี่ทันสมัยและนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศทำให้จีนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ ด้านการเกษตรกรรมมีการปรับเปลี่ยนโดยให้ชาวนาทำสัญญากับรัฐในท้องถิ่นของตนว่า ที่ดินที่ชาวนาถือกรรมสิทธิ์สำหรับทำกินเท่านั้น สามารถสร้างผลผลิตได้มากน้อยเพียงใด จากนั้นแบ่งผลผลิตออกเป็น 3 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของชาวนา ส่วนหนึ่งเป็นของรัฐในฐานะเจ้าของที่ดิน และส่วนสุดท้ายรัฐจะรับซื้อจากชาวนาในราคาของรัฐ ซึ่งทำให้ชาวนามีเงินเก็บและถือว่าเป็นแนวทุนนิยมที่ในอดีตไม่อาจกระทำได้ นอกจากนี้ เติ้งเสี่ยวผิงยังได้ประกาศนโยบายหนึ่งประเทศสองระบบ (One Country, Two Systems) ในปี ค.ศ. 1980[66] และยอมรับให้ฮ่องกงที่ใกล้จะพ้นจากการครอบครองของอังกฤษ มีระบบเศรษฐกิจทุนนิยมตามที่เคยมีมาก่อนปี ค.ศ. 1897 ขณะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ เช่นเดียวกับมาเก๊า (Macau) และไต้หวันที่ไม่ต้องมีระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์

---

[64] เพิ่งอ้าง.

[65] เพิ่งอ้าง.

[66] John M. Carroll, *A Concise History of Hong Kong* (Hong Kong University Press 2007) 221–228.

การเปิดประเทศทำให้จีนต้องเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศให้มีลักษณะเปิดกว้างโดยไม่ใช้ลิทธิสังคมนิยมเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคบหามิตรประเทศ จีนมีความสัมพันธ์กับทุกประเทศไม่ว่าประเทศนั้นจะมีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างไร ในปี ค.ศ. 2001 จีนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (The World Trade Organization)[67] ซึ่งหมายความว่าจีนพร้อมที่อยู่กับประชาคมโลกความหลากหลายทำให้จีนมีความเจริญและก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจของโลกในปัจจุบัน

แม้ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะให้ภาพของระบบเศรษฐกิจอย่างชัดเจน แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงเกือบไม่มีประเทศใดในศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะของระบบเศรษฐกิจระบบเดียวแม้ในรัสเซียหรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ทุกประเทศส่วนใหญ่จะมีลักษณะระบบเศรษฐกิจแบบผสมระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม กล่าวคือทั้งรัฐและเอกชนต่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยการผลิตบางอย่างเป็นของรัฐและบางอย่างเป็นของเอกชน รัฐจัดบริการสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรและในบางรัฐวิสาหกิจมีการแปรรูปเพื่อการขยายตัวทำให้เติบใหญ่ของวิสาหกิจนั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของทุนนิยม

3. ลัทธิฟาสซิสต์

ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศใหญ่ ๆ หลายประเทศเข้าสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมผลิตสินค้ามากกว่าคนซื้อ ประเทศประชาธิปไตยมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเป็นระบบที่รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทมากขึ้นและมีแนวโน้มเป็นรัฐสวัสดิการ (welfare state)[68] บางประเทศกลับไปหาระบบอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) เช่น อิตาลี ซึ่งเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายมหาอำนาจสัมพันธมิตร เมื่อการสู้รบสิ้นสุดอิตาลีผิดหวังภายหลังมติการประชุมสันติภาพ อิตาลีไม่ได้อาณานิคมที่ต้องการ ความภาคภูมิของชาติเสียไป มิหนำซ้ำยังประสบปัญหาเศรษฐกิจ คนว่างงานเพิ่มขึ้น ลัทธิสังคมนิยมเป็นที่ชื่นชมในหมู่คนงานซึ่งมักจะใช้วิธีหยุดงานประท้วงก่อความวุ่นวาย แต่ในที่สุดมุสโสลินี ผู้สถาปนาเผด็จการขวาสุดในอิตาลีก็สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าวด้วยลัทธิฟาสซิสต์

---

[67] *Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization*, opened for signature 15 April 1994, 1867 UNTS 3 (entered into force 1 January 1995).

[68] Ha-Joon Chang (เชิงอรรถ 1) 72-74.

3.1 เบนิโต มุสโสลินี

เบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini) (ค.ศ. 1883–1945) สร้างชื่อขึ้นมาด้วยการเป็นนักเขียนและนักพูด ในปี ค.ศ. 1912 มุสโสลินีได้รับแต่งตั้งให้เป็นบรรณาธิการนิตยสารของอาวันตี (Avanti newspaper) นิตยสารสังคมนิยมของอิตาลี ต่อมามุสโสลินีแตกคอกับหนังสือพิมพ์ในความเห็นเกี่ยวกับสงคราม มุสโสลินีเรียกร้องให้อิตาลีเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 กับมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรต่อต้านเยอรมนีและพันธมิตร ผลก็คือ มุสโสลินีถูกขับออกจากพรรคสังคมนิยม[69] มุสโสลินีได้ออกมาตั้งหนังสือพิมพ์ของตนเอง (*Il Popolo d'italia*) และสนับสนุนสงคราม เมื่ออิตาลีเข้าไปมีส่วนในการสู้รบมุสโสลินีได้เข้าร่วมในกองทัพด้วย

หลังสงครามโลกอิตาลีต้องเผชิญกับปัญหาความวุ่นวายภายใน ในปี ค.ศ. 1919 มุสโสลินีได้ก่อตั้งกองจู่โจม ซึ่งเรียกกันว่า "เชิ้ตดำ" (The blackshirts) ใช้คุกคามกลุ่มคนงานที่ก่อความวุ่นวายเพื่อแสวงหาความนิยมจากนักอุตสาหกรรม เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ และชนชั้นกลาง องค์การเชิ้ตดำขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยได้สมาชิกจากคนว่างงานและทหารผ่านศึกที่ไม่พอใจรัฐบาล ในปี ค.ศ. 1921 พวกฟาสซิสต์ทดสอบตนเองในการเลือกตั้ง ปรากฏว่าเขาสามารถเอาชนะได้เพียง 35 ที่นั่งจากจำนวน 535 ที่นั่งในสภาแห่งชาติ มุสโสลินีจึงเปลี่ยนวิธีการยึดอำนาจด้วยวิธียาตราทัพเข้าสู่กรุงโรมในปี ค.ศ. 1922 และเรียกร้องให้กษัตริย์มอบอำนาจรัฐบาลให้แก่เขา กษัตริย์ทรงยินยอมเพื่อช่วยให้อิตาลีรอดพ้นจากการปฏิวัติคอมมิวนิสต์[70] มุสโสลินีได้สถาปนาตนเองเป็นเผด็จการเต็มรูปแบบ ในวันจัดตั้งกองทัพแห่งชาติ มุสโสลินีได้กล่าวสุนทรพจน์ว่า "เป็นความปรารถนาของข้าพเจ้าที่จะดำเนินการปกครองอิตาลีโดยอาศัยความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า "กำลัง" อันเดียวเท่านั้นที่จะช่วยให้ความยินยอมพร้อมใจเป็นไปโดยสะดวก และไม่ว่าในกรณีใด ๆ แม้ความยินยอมพร้อมใจจะสลายไป แต่อำนาจอันนั้นก็ยังคงอยู่"[71]

มุสโสลินีบังคับให้ยกเลิกระบบรัฐสภา แทนด้วย "รัฐบรรษัท" (corporate statism) รวบอำนาจอย่างเป็นทางการ จัดตั้งรัฐวาติกัน ยึดอบิสซีเนีย (เอธิโอเปียในปัจจุบัน) เป็นเมืองขึ้นในปี ค.ศ. 1936 พร้อมกับเข้าร่วมกับฝ่ายนายพลฟรังโก (Francisco Franco) ในสงครามกลางเมืองสเปน (Spanish Civil War) และผนวกอัลเบเนีย (Albania) เป็นส่วนหนึ่งของอิตาลี ปีค.ศ. 1940 มุสโสลินีนำอิตาลีเข้าร่วมฝ่าย "อักษะ" (Axis Power) ของฮิตเลอร์ผู้นำนาซีเยอรมันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจาก

---

[69] Anthony James Gregor, *Young Mussolini and the Intellectual Origins of Fascism* (University of California Press 1979) 29-31.

[70] Adrian Lyttelton, *The Seizure of Power: Fascism in Italy, 1919-1929* (Routledge 2009) 75-77.

[71] Anthony James Gregor (เชิงอรรถ 69) 192.

พ่ายแพ้ในสงครามอย่างต่อเนื่อง มุสโสลินีประกาศลาออกจากตำแหน่งผู้นำอิตาลีในปี ค.ศ. 1943 และถูกควบคุมตัวอยู่ในเคหะสถาน จากนั้นหน่วยคอมมานโดของเยอรมันบุกชิงตัวออกมาได้ ฮิตเลอร์ช่วยจัดตั้งรัฐบาลหุ่นให้เขาที่เมืองซาโล (Salo) เขตยึดครองของเยอรมนีริมทะเลสาบการ์ดา (Lake Garda) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบ มุสโสลินีก็ถูกฝ่ายต่อต้านเผด็จการจับกุมตัวได้ในปี ค.ศ. 1945 และถูกประหารชีวิตด้วยข้อหาทรยศต่อชาติ

3.2 ทฤษฎีว่าด้วยรัฐและกฎหมายของฟาสซิสต์

ลัทธิฟาสซิสต์เป็นขบวนการปฏิวัติมิได้มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีที่คิดขึ้นของนักคิดนักปรัชญาท่านใด ฟาสซิสต์ไม่ได้สร้างหลักปรัชญาไว้ แต่หลักคิดหลักปรัชญาของฟาสซิสต์คือการกระทำ (philosophy of action) มากกว่าคำพูด[72] เกิดขึ้นเพื่อตอบโต้ฝ่ายปฏิปักษ์ ดังนั้นทุกกลุ่มจึงถือว่าเป็นศัตรูของฟาสซิสต์ ฟาสซิสต์ไม่ได้สร้างหลักปรัชญาไว้เมื่อมุสโสลินีขึ้นครองอำนาจ จึงปรับใช้จากปรัชญาของนักคิดนักปรัชญาหลาย ๆ ท่านเข้าด้วยกัน

มุสโสลินีเห็นว่าลัทธิมาร์กซ์ผิดที่เชื่อว่า การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนกรรมาชีพไม่อาจหลีกเลี่ยง เพราะสำนึกทางชนชั้นจะทำให้ชนกรรมาชีพร่วมมือกันโดยไม่คำนึงถึงความเป็นชาติ ลุกขึ้นปฏิวัติและปกครองด้วยชนกรรมาชีพซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ รัฐบรรษัทของฟาสซิสต์ ซึ่งหมายถึงรัฐที่รวมตัวกันขึ้นบนพื้นฐานของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วยทุกฝ่ายในกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน เงินทุนและรัฐทำงานอย่างร่วมมือกัน การทำงานกันอย่างลงตัวของรัฐบรรษัทจึงเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับลัทธิมาร์กซ์ว่าด้วยเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้น แต่ในส่วนโครงสร้างและการจัดการของรัฐบรรษัทกลับมีความเป็นลัทธิมาร์กซ์สูง กล่าวคือ รัฐบรรษัท ซึ่งเป็นการรวบอำนาจของรัฐ ไม่เพียงมีความสัมพันธ์ในเรื่องการเมือง แต่ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมด้วยแบบเดียวกับการจัดรูปการปกครองในรัฐคอมมิวนิสต์[73]

มุสโสลินีเป็นศิษย์ของวิลเฟรโด พาเรโต้ (Vilfredo Pareto) (ค.ศ. 1848–1923) นักเศรษฐศาสตร์ชื่อดังของโลก จึงไม่แปลกที่แนวคิดเรื่องรัฐบรรษัทของมุสโสลินีจะสอดคล้องกับแนวคิดของพาเรโต้ที่เห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือสิ่งที่หลอกลวง เพราะประชาธิปไตยเสริมสร้างความมั่งคั่งแต่เฉพาะชนชั้นปกครอง พาเรโต้เห็นว่าสิ่งสำคัญที่สุดไม่ใช่รูปแบบการปกครอง แต่เป็นการที่ผู้ปกครองปกครองอย่างไร พาเรโต้จึงเชื่อว่าการปรับเปลี่ยนรัฐให้มีขนาดเล็ก (minimal state)

---

[72] Julius Stone, 'Theories of Law and Justice of Fascist Italy' (1937) 1(3) Modern Law Review, 177, 179.

[73] เพิ่งอ้าง 180.

จะเพิ่มพลังการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจได้ดีที่สุด[74] ฉะนั้น พาเรโต้จึงเห็นด้วยกับมุสโสลินีที่ยกเลิกระบบรัฐสภาแล้วแทนด้วยรัฐบรรษัท[75]

มุสโสลินีปรับใช้ปรัชญาของเฮเกล (Hegel) ในส่วนที่เกี่ยวกับการยกย่องอำนาจรัฐ และบอกว่าลัทธิมาร์กซ์ผิดที่เห็นว่ารัฐจะสูญสลายไป รัฐจะต้องไม่สูญสลายและไม่อ่อนแอ ตรงกันข้ามรัฐต้องเข้มแข็ง รัฐเสริมความสำคัญของบุคคล รัฐในทฤษฎีของประชาธิปไตยและสังคมนิยมถือว่าเป็นเครื่องมือของประชาชน แต่ลัทธิฟาสซิสต์กลับเห็นว่ารัฐเป็นองค์ประกอบรวมมีชีวิต และคงทนเหนือกว่าบุคคลทั้งหลาย บุคคลต้องเสียสละและยอมอยู่ภายใต้จุดประสงค์ของรัฐ รัฐฟาสซิสต์ประกอบด้วยหลัก 10 ประการ ดังนี้ 1. เป็นหลักที่ผู้ชนะไม่กดขี่ผู้แพ้ 2. เป็นลัทธิที่จะสัมพันธ์คนมีกับคนจน เพื่อความวัฒนาถาวรแห่งประชาชาติ 3. มีความคิดเห็นและการกระทำเป็นลัทธิชาติ 4. รักษาจารีตประเพณีแห่งละติน เชิดชูคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกและฟื้นฟูความรุ่งโรจน์ของอิตาลีให้กลับมีขึ้นอีก 5. เป็นปฏิปักษ์กับสังคมนิยม อนาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ 6. ให้เสรีภาพแก่ประชาชนอิตาลีทุกชั้นทุกคณะ 7. เป็นลัทธิซึ่งบุคคลต้องสละประโยชน์ตนเพื่อประโยชน์ประชาชาติ 8. ฟาสซิสต์จะบำราบศัตรูของอิตาลีไม่ว่าในและนอกประเทศ 9. เป็นลัทธิของประชาชนที่รักประชาชาติและยึดถือในเกียรติศักดิ์ของอิตาลีโดยมั่นคง และ 10. เป็นสมาคมของชาวอิตาลีทุกคนที่มีความทะนงองอาจใจว่าประเทศของตนรุ่งโรจน์และสำคัญที่สุดในโลก จุดประสงค์ของรัฐฟาสซิสต์คือ การขยายอำนาจจักรวรรดินิยมฟื้นจักรวรรดินิยมโรมันขึ้นใหม่[76]

ฟาสซิสต์ปฏิเสธสันติภาพ และเชื่อว่าสงครามเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องหมายความมีศักดิ์ศรีของคนที่กล้าเผชิญสงคราม ลัทธิฟาสซิสต์โต้แย้งการแปลประวัติศาสตร์ตามแนววัตถุนิยม (materialism) และไม่เชื่อว่าการกระทำมีมูลเหตุจูงใจทางเศรษฐกิจ และโต้แย้งทฤษฎีเสรีนิยม หลักการประชาธิปไตยในเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ หลักการปกครองด้วยเสียงข้างมาก ฟาสซิสต์ยืนยันในความไม่เสมอภาคอันไม่อาจแก้ไขได้ มุสโสลินีเชื่อว่าศตวรรษที่ 19 เป็นศตวรรษของเสรีนิยมและประชาธิปไตย และศตวรรษที่ 20 เป็นศตวรรษของอำนาจและส่วนรวมนิยม (collectivism)

---

[74] Spencer M. Di Scala and Emilio Gentile (eds), *Mussolini 1883-1915: Triumph and Transformation of a Revolutionary Socialist* (Palgrave MacMillan 2016) 1.

[75] Roger Eatwell and Anthony Wright, *Contemporary Political Ideologies* (Continuum 1999) 38-39.

[76] Anthony Shaw, *World War II: Day by Day* (MBI Publishing Company 2000) 35.

4. ลัทธินาซี

เยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามย่อมกระทบกระเทือนต่อความภาคภูมิใจของชาวเยอรมันมากยิ่งกว่าอิตาลี ฝ่ายสัมพันธมิตรผู้มีชัยบังคับเอากับประเทศเยอรมนีจนเป็นที่แค้นเคืองในหมู่ประชาชน รัฐบาลก่อตั้งโดยรัฐธรรมนูญไวมาร์ (Weimar Constitution)[77] ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อสถาปนาประชาธิปไตยและความรักสันติภาพในเยอรมนี[78] แต่หลังสงครามโลก เยอรมนีต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ผู้คนส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญไวมาร์ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และในที่สุดอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) ผู้นำนาซีก็ได้เป็นผู้รับช่วงปัญหาดังกล่าวด้วยเผด็จการนาซี ซึ่งเป็นลัทธิชาตินิยมที่ปลุกอุดมการณ์รักชาติและการแก้แค้นให้เป็นที่นิยมในหมู่ประชาชน พรรคนาซีซึ่งมีนโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการขึ้นปกครองประเทศ

การศึกษานิติปรัชญาของกลุ่มนาซีเยอรมันที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 พิจารณาได้จากข้อเขียนของฮิตเลอร์และงานเขียนของบรรดานักกฎหมายที่เข้าไปรับใช้รัฐบาลเผด็จการของฮิตเลอร์ ปรับเปลี่ยนทฤษฎีกฎหมายให้สอดคล้องตามลัทธินาซี และสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจแบบเผด็จการของฮิตเลอร์[79]

4.1 อดอล์ฟ ฮิตเลอร์

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) (ค.ศ. 1889–1945) เป็นชาวเยอรมันสัญชาติออสเตรีย ถือกำเนิดที่เมืองบราวเนา (Braunau) ชายแดนออสเตรียเมื่อปี ค.ศ. 1889 ความปรารถนาของฮิตเลอร์คือการเป็นจิตรกร อายุ 18 ปี ฮิตเลอร์ได้เดินทางไปกรุงเวียนนาเพื่อสอบเข้าสถาบันการศึกษาวิจิตรศิลป์เวียนนา (Academy of Fine Arts Vienna) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ[80] ก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1913 ฮิตเลอร์ได้เข้าไปอยู่เมืองมิวนิค (Munich) ทางตอนใต้ของเยอรมนี พอเกิดสงครามก็สมัครเป็นทหาร[81]

---

[77] The Constitution of the German Reich (Weimar Constitution) (1919–1933) (German Reich).

[78] ปวริศร เลิศธรรมเทวี, *ความเรียงว่าด้วยประชาธิปไตยติดอาวุธ* (สำนักพิมพ์มติชน 2565) 27. อธิบายว่าสาธารณรัฐไวมาร์เกิดขึ้นจากผลพวงของความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 1.

[79] Agostino Carrino, 'Nazi Philosophy of Law and Of the State' in Enrico Pattaro and Corrado Roversi (eds), *Legal Philosophy in the Twentieth Century: The Civil Law World* (Springer 2016) 269, 269.

[80] Adolf Hitler, *Mein Kampf* (1925) trans. Ralph Manheim, *My Struggle* (Houghton Mifflin 1999) 20.

[81] Ian Kershaw, *Hitler: 1889–1936: Hubris* (W.W. Norton & Company 1999) 90.

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ฮิตเลอร์เป็นทหารผ่านศึกที่ได้รับรางวัลมากมายและได้เข้าร่วมในพรรคสังคมชาตินิยมคนงานเยอรมันหรือพรรคนาซี (National Socialist German Workers' Party) ซึ่งเป็นพรรคที่ฮิตเลอร์เห็นด้วยมากที่สุดในขณะนั้น ฮิตเลอร์ได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำพรรคอย่างรวดเร็ว พรรคนี้มีกองกำลังคล้ายทหารชื่อว่า "กองทัพพายุ" (stormtroopers)[82] สวมเสื้อเชิ้ตน้ำตาลทำหน้าที่เช่นเดียวกับกองกำลังเชิ้ตดำของมุสโสลินี และก่อนเป็นหัวหน้าพรรคนาซี ฮิตเลอร์ก่อการปฏิวัติขึ้นในมิวนิคเมื่อปี ค.ศ. 1923 แต่ล้มเหลวถูกรัฐบาลจับในปีเดียวกัน ฮิตเลอร์ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต แต่ถูกขังเพียง 9 เดือนก็ได้รับการอภัยโทษ ระหว่างอยู่ในคุก ฮิตเลอร์ได้เขียนบันทึกความทรงจำเรื่องการต่อสู้ของข้าพเจ้า (My Struggle)[83]

ปี ค.ศ. 1928 พรรคนาซีส่งผู้สมัครเข้าชิงที่นั่งในสภาไรช์สต๊าก (Reichstag) พรรคได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 3 และได้ผู้แทนเพียง 12 ที่นั่ง[84] ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ พรรคนาซีโจมตีรัฐบาลอยู่เสมอและสัญญาจะให้ทุกอย่างกับประชาชน พรรคนาซีได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปี ค.ศ. 1932 พรรคได้ที่นั่งถึง 230 ที่นั่ง[85] ในปี ค.ศ. 1933 ประธานาธิบดีฮินเดนบวร์ก (Paul von Hindenburg) (ค.ศ. 1847–1934) ได้ตั้งให้ฮิตเลอร์เป็นนายกรัฐมนตรี (Chancellor) แห่งไรช์เยอรมัน ประธานาธิบดีฮินเดนบวร์กถึงแก่อนิจกรรมเมื่อปี ค.ศ. 1934 ฮิตเลอร์จึงควบตำแหน่งประธานาธิบดีกับนายกรัฐมนตรีซึ่งเขาเรียกตัวเองว่าฟือเรอร์ (Fuehrer) เข้าควบคุมอำนาจทั้งหมด รัฐธรรมนูญไวมาร์ไม่ได้ถูกยกเลิก แต่ฮิตเลอร์อาศัยกลไกทางรัฐธรรมนูญปกครองโดยใช้กฤษฎีกา (Decree) สถาปนาอำนาจแบบเบ็ดเสร็จนิยม[86]

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวเยอรมันส่วนหนึ่งไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ในสงคราม ลัทธินาซีจึงเติบโตอย่างรวดเร็วในเยอรมนี ฮิตเลอร์ได้ตอบรับที่จะนำความภาคภูมิใจของประเทศมาสู่ประชาชน ต่อคนชั้นคนงาน เขาสัญญาจะให้ระบบสังคมนิยม ชนชั้นกลางเขาเสนอจะช่วยให้รอดพ้นจากภัยคุกคามของการสร้างสังคมกรรมาชีพและสำหรับบรรดานักอุตสาหกรรม เขาประกันความคุ้มครองจากการกระทำของสหภาพแรงงานและลัทธิคอมมิวนิสต์

ข้อเขียนของฮิตเลอร์ในเรื่องการต่อสู้ของข้าพเจ้า ที่เขียนระหว่างถูกจำคุกสะท้อนให้เห็นพื้นฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับนาซี ฮิตเลอร์กล่าวว่า วัฒนธรรมแห่งโลกและความเจริญเกี่ยวพันกับ

---

[82] Michael Kellogg, *The Russian Roots of Nazism White Emigres and the Making of National Socialism, 1917–1945* (Cambridge University Press 2009) 275.

[83] Adolf Hitler (เชิงอรรถที่ 80).

[84] A.J. Nicholls, *Weimar and the Rise of Hitler* (Palgrave MacMillan 2000) 138.

[85] Eberhard Kolb, *The Weimar Republic* (Routledge 2005) 224-225.

[86] Heinrich August Winkler, *The Age of Catastrophe: A History of the West, 1914–1945* (Yale University Press 2015) 428.

หลักการแห่งอารยันโดยตรง[87] ถ้าชาวอารยันถูกทำลาย วัฒนธรรมจะต้องปลาสนาการไปจากโลก และในอนาคตมนุษย์ที่เชื้อชาติดีที่สุดจะต้องได้เป็นผู้นำของโลกโดยมีเชื่อชาติอื่น ๆ ทั่วโลกเป็นผู้สนับสนุน[88] ฮิตเลอร์บอกว่าหลักการของนาซีจะเป็นแบบอย่างต่อไปเหมือนหลักธรรมซึ่งจำเป็นสำหรับศาสนา นาซีจะต้องเผยแพร่หลักการที่มีประโยชน์ไปทั่วโลกตามแต่ทางปฏิบัติจะเป็นไปได้ ทั้งจะได้ปัดเป่าระบอบการเมืองต่าง ๆ ให้หายไปและดำเนินตามแนวแห่งลัทธินี้ทั่วโลก

ฮิตเลอร์แบ่งรัฐออกเป็น 3 จำพวก พวกที่ 1 รัฐเป็นที่รวมราษฎรเข้าด้วยกันโดยจะสมัครใจมากหรือน้อยก็ตาม แต่มีรัฐบาลบริหารเพียงแห่งเดียว พวกนี้บูชาอำนาจสูงสุด รัฐมิได้อยู่เพื่อรับใช้มนุษย์ แต่มนุษย์จะต้องเคารพอำนาจสูงสุดของรัฐ สำหรับพวกที่ 2 ไม่เชื่อว่าอำนาจสูงสุดเป็นของรัฐเป็นของสำคัญ แต่เห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพทำให้รัฐเป็นสิ่งจำเป็น รัฐบาลจะคงอยู่ได้ดีหรือไม่ แล้วแต่ความเหมาะสมของรัฐบาล ผู้สนับสนุนกลุ่มนี้ในเยอรมนีคือ พวกกระฎุมพีเยอรมันทั้งหลาย เช่น พรรคลิเบอรัล เดโมแครท (Liberal Democratic Party) และพวกที่ 3 เห็นว่าประเทศเหมือนรถจะเดินไปแนวใดแล้วแต่นโยบายที่มีอำนาจสูงสุดและโดยชาติที่ร่วมกันและมีภาษาเดียวกัน

ฮิตเลอร์กล่าวถึงการรวมเยอรมนีว่า จะรวมเฉพาะพวกที่มีเชื้อชาติเดียวกันมากกว่า ถ้าจะต้องมีการผสมเลือดโดยการสัมพันธ์กับคนที่มีสายโลหิตแตกต่างออกไปก็จะทำให้ระดับอันสูงเชื้อชาติลดต่ำลง[89] ในฐานะที่เป็นรัฐ เยอรมนีจะต้องรวมชาวเยอรมันเข้าด้วยกันและจะต้องเลือกคัดแต่เฉพาะชาวเยอรมันที่มีเลือดเยอรมันบริสุทธิ์จริง ๆ เท่านั้น จะเห็นได้ว่า ฮิตเลอร์มีแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเชื้อชาตินิยม ซึ่งมีผู้กล่าวว่า นาซีคิดทฤษฎีเชื้อชาติขึ้นเพื่อเป็นเครื่องสนับสนุนการปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยอย่างป่าเถื่อนโดยอาศัยงานเขียนของเคานต์อาเธอร์ เดอ โกบิโน (Count Arther de Gobineau) (ค.ศ. 1816–1882) ชาวฝรั่งเศส และงานเขียนของฮุสตัน สจ๊วต แชมเบอร์เลน (Houston Stewart Chamberlain) (ค.ศ. 1855–1926) ชาวอังกฤษซึ่งแปลงสัญชาติเป็นเยอรมัน

โกบิโนกล่าวว่า ความสามารถของเชื้อชาติต่าง ๆ อาจกำหนดได้ด้วยสีผิว ผิวขาวเหนือกว่าผิวเหลืองปานกลางและผิวดำด้อยกว่า โกบิโนกล่าวว่า คนยิวเป็นเชื้อชาตินิโกร (Negroid) คนละตินเป็นเชื้อชาติเซไมท์ (Semites) การผสมปนเประหว่างเชื้อชาตินำไปสู่ความเสื่อมทรามของชาติ หลักการเสรีนิยมและประชาธิปไตย เชื้อชาติผิวขาวแตกออกไปเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ ชนอารยัน (Aryan) เป็นชนเหนือกลุ่มต่าง ๆ ของเชื้อชาติผิวขาว และชนติวตันประกอบด้วยกลุ่มอารยันระดับสูงที่สุด[90]

---

[87] Richard Steigmann-Gall, *The Holy Reich: Nazi Conceptions of Christianity, 1919–1945* (Cambridge University Press 2003) 108.

[88] Adolf Hitler, *Hitler's Table Talk, 1941–1944* (Enigma 2000) 59.

[89] Ian Kershaw, *Hitler: A Biography* (W.W. Norton & Company 2008) 148–150.

[90] Arthur de Gobineau, *An Essay on the Inequality of the Human Races* (1853–1855).

แชมเบอร์เลนนำทัศนะของโกบิโนมาขยายและสนับสนุนชนเยอรมันในงานเขียนเรื่องพื้นฐานของศตวรรษที่ 19 (The Foundations of the Nineteenth Century 1899)[91] แชมเบอร์เลนอ้างว่าอารยธรรมตะวันตกอันยิ่งใหญ่ มาจากบุคคลที่มีกำเนิดมาจากเยอรมัน รวมทั้งชาวอารยันที่มีชื่อเสียง เช่น โคลัมบัส (Columbus) ดังเต้ (Dante) หรือพระเยซู (Jesus) และภัยคุกคามอันใหญ่หลวงคืออิทธิพลของยิว ซึ่งต้องทำลายให้หมดไป โรมันยิ่งใหญ่ได้เพราะทำเช่นนั้น ชนเผ่าเยอรมันได้รุกรานเอาทุกสิ่งทุกอย่างไปจากโรมันและประกอบเป็นเชื้อชาติสูงสุดในทุกวันนี้ มีสิทธิที่จะปกครองโลก ชนเหล่านี้จะต้องเดินแบบชนโรมันสมัยก่อนโดยกวาดล้างพวกยิว การสมรสระหว่างยิวกับอารยันควรห้ามอย่างเคร่งครัด ชนอารยันควรป้องกันมิให้รับอิทธิพลความคิดของยิว เครื่องแสดงความเสื่อมโทรมอันหนึ่งคือ ประชาธิปไตย ไม่ใช่การปกครองที่เหมาะสมกับชาวอารยันผู้กล้าแข็ง[92]

ลัทธิเชื้อชาตินิยมของฮิตเลอร์ยังได้อ้างทฤษฎีวิวัฒนาการของชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ว่าการต่อสู้มีอยู่ตลอดเวลา ผลการต่อสู้ทำให้เกิดผู้นำธรรมชาติซึ่งแกร่งที่สุดที่รอดมาจากการต่อสู้ ซึ่งเป็นการบิดเบือนทฤษฎีของดาร์วิน ที่กล่าวว่าผู้ที่ปรับตัวได้ดีที่สุดย่อมอยู่รอดมิใช่ผู้ที่แข็งแกร่งที่สุด[93] การผสมปนเประหว่างเชื้อชาติก่อให้เกิดพันธุ์ทางซึ่งมีลักษณะด้อยกว่าพ่อแม่ แนวคิดนี้สนับสนุนการทำให้เชื้อชาติบริสุทธิ์กลับคืนมา ฮิตเลอร์บอกว่าเชื้อชาติมีอยู่ 3 เชื้อชาติ เชื้อชาติอารยันนอกจากเยอรมันก็มีชาวสแกนดิเนเวีย ดัทช์ อังกฤษ ชนเหล่านี้เป็นเชื้อชาติ “สร้างสรรค์วัฒนธรรม”[94] ประเสริฐกว่าเชื้อชาติอื่น ๆ เชื้อชาติ “รับวัฒนธรรม” เช่น ญี่ปุ่น ชนชาติเหล่านี้ไม่สามารถคิดของใหม่ แต่วัฒนธรรมไม่เสื่อมทรามลงด้วยน้ำมือของชนชาติเหล่านั้นและสุดท้าย เชื้อชาติ “ผู้ทำลายวัฒนธรรม” คือพวกยิวและนิโกร ชนชาติพวกนี้ทำลายโลกโดยผสมโลหิตของตนกับชนชาติผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม

กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องเชื้อชาตินิยมของฮิตเลอร์คือรากฐานทฤษฎีกฎหมายของสำนักนาซีเยอรมัน[95] นักกฎหมายหลายท่านในยุคนาซีเยอรมันได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายทฤษฎีกฎหมายอย่างละเอียด ตัวอย่างเช่น งานเขียนชองเฮลมุต นิโคไล (Helmut Nicolai) (ค.ศ. 1895–1955) ซึ่งยกตัวอย่างเทพเจ้าเทียร์ (Tyr) เทพแห่งสงครามและความยุติธรรมของชนเผ่าเยอรมัน เพื่อชี้ให้เห็นความชอบธรรมของสงคราม สงครามไม่ใช่สิ่งผิดกฎหมาย และไม่ละเมิดกฎหมาย แต่เป็นสิ่งที่ถูกต้องของผู้ที่แข็งแกร่ง เพราะผู้ที่แข็งแกร่งกว่าย่อมมีสิทธิเหนือผู้ที่อ่อนแอกว่า ทฤษฎีกฎหมายของนิโคไล

---

[91] Houston Stewart Chamberlain, *The Foundations of the Nineteenth Century* (John Lane 1899).

[92] Arnold Rowbotham, ‘Gobineau and the Aryan Terror’ (1939) 47(2) Sewanee Review, 152.

[93] Brigitte Hamann, *Hitler’s Vienna: A Portrait of the Tyrant as a Young Man* (Tauris Parke Paperbacks, 2010) 233.

[94] Joachim C. Fest, *Hitler* (Houghton Mifflin Harcourt 2013) 60.

[95] V.M. Housden, *Hemut Nicolai and Nazi Ideology* (Palgrave MacMillan 1992) 252.

จึงคล้ายคลึงกับแนวคิดของทราสิมาคัส (Thrasymachus) โซฟิสต์ (Sophists) ในยุคกรีกโบราณที่ความถูกต้องชอบธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า (might is right)[96] ทฤษฎีกฎหมายของนิโคไลจึงกลายเป็นกฎของผู้ที่แข็งแกร่ง และแบ่งได้เป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะทางเชื้อชาติ นิโคไลมองว่าสังคมถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มเชื้อชาติดังกล่าวนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองจำพวก กล่าวคือ การรวมเฉพาะพวกที่มีเชื้อชาติเดียวกัน เป็นการรวมกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวที่ทำให้ระดับอันสูงส่งของเชื้อชาติคงอยู่ เป็นการสร้างสรรค์วัฒนธรรม การรวมในลักษณะนี้นิโคไลเรียกว่า “ชุมชน” (*Gemeinschaft*) กับการรวมในลักษณะทำลายวัฒนธรรม นิโคไลเรียกการรวมประเภทนี้ว่าการรวมแบบ “กลุ่มคน” (*Gesellschaft*) สำหรับลัทธินาซีแล้ว ชุมชนไม่ใช่การรวมกันของกลุ่มคน ไม่ใช่องค์กรทางวัฒนธรรม แต่เป็นองค์กรที่มีชีวิต สร้างขึ้นจากเลือด (*Blut*) และผืนดิน (*Boden*) และหัวใจของความสำเร็จในที่นี้คือการทำให้เชื้อชาติบริสุทธิ์[97] นิโคไลเห็นว่ากฎหมายมีขึ้นมาก่อนการรวมกันของชุมชน กฎหมายทำให้บุคคลผูกพันกันตามสายเลือดและเชื้อชาติ การรวมตัวของชุมชนจึงเป็นการสรรค์สร้างของธรรมชาติ เราอาจกล่าวได้ว่า การอธิบายการเกิดขึ้นของชุมชนในทัศนะของนักกฎหมายนาซีเยอรมันมีลักษณะเป็นทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติอย่างมาก นักกฎหมายนาซีเยอรมันเห็นว่ากฎหมายของตนสามารถสืบสาวได้จากกฎหมายธรรมชาติ และสิ่งที่แฝงในทฤษฎีกฎหมายของนาซีเยอรมัน คือแนวความคิดเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของเชื้อชาติ ซึ่งอาศัยงานเขียนของโกบิโนสนับสนุนแนวคิดที่ว่าเยอรมันคือเชื้อชาติที่ประเสริฐสุดกว่าเชื้อชาติอื่น

หลังจากฮิตเลอร์เข้าสู่อำนาจ หลักความสูงสุดของอารยันได้ถูกจารึกให้เขียนในประวัติศาสตร์ มีการสอนในโรงเรียนเกี่ยวกับเชื้อชาติ โศกนาฏกรรมจึงอยู่ที่คนยิวในเยอรมันและในประเทศที่เยอรมนียึดครอง ถูกฆ่า ถูกปล่อยให้อดอยากจนกระทั่งฝ่ายสัมพันธมิตรชนะสงครามโลกจึงได้ยุติการสังหารดังกล่าวลงได้[98]

ฮิตเลอร์บอกว่าทฤษฎีแห่งชาติเป็นเรื่องเกี่ยวกับเชื้อชาติและความสำคัญของบุคคล[99] รัฐจะต้องจัดให้มีรัฐบาล ผู้นำทางการเมืองเป็นอิสระจากหลักการควบคุมโดยเสียงข้างมากในสภาทั้งนี้เพื่อความมั่นคงในการบริหาร แบบแห่งรัฐและรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดก็คือ แบบซึ่งถูกกับหลักตามธรรมชาติ โดยเฟ้นเอาคนสมองดีที่สุดขึ้นมาจากปวงชนทั้งหลายและแต่งตั้งให้เป็นผู้นำที่มีอำนาจการตัดสินใจใด ๆ ไม่ต้องขอความเห็นชอบจากสภา แต่ต้องรับผิดชอบโดยตนเอง หลักแห่งการลงมติเด็ดขาดแบบรัฐสภาซึ่งใช้เสียงส่วนมากคงไม่อาจปกครองเชื้อชาติมนุษย์ไว้ได้เสมอไป แต่คงเป็น

---

[96] ปวริศร เลิศธรรมเทวี (เชิงอรรถ 78) 112.

[97] Agostino Carrino (เชิงอรรถ 79) 270.

[98] Donald Bloxham, *The Final Solution: A Genocide* (Oxford University Press 2009) 1.

[99] Tony Le Tissier, *Race for the Reichstag: the 1945 battle for Berlin* (Frank Cass 1999) 45.

ผลสำเร็จในระยะสั้นของประวัติศาสตร์เท่านั้น และเมื่อถึงเวลาไม่อาจรวมกันได้ ก็จะนำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงมาสู่ชาติในที่สุด

ฮิตเลอร์ไม่ยอมรับเรื่องสิทธิและความเสมอภาคของคน ชนอารยันแม้จะเป็นเชื้อชาติที่เหนือเชื้อชาติอื่น ๆ ก็มิได้หมายความว่ามีความเสมอภาคในชนชาติอารยัน กองทัพจะดีไม่ได้ถ้าทุกคนเป็นนายพล ความคิดของชาติจะพบความรุ่งโรจน์ได้ต้องเลือกคนที่ดีบางคนจากคนธรรมดาทั่วไป ทฤษฎีแห่งโลกจะไม่สำเร็จถ้าไม่มีจิตใจที่กล้าหาญที่สุดและแข็งแรงที่สุดและทำให้เกิดองค์การต่อสู้อันเข้มแข็ง ฮิตเลอร์ได้แบ่งราษฎรออกเป็น 3 จำพวก คือ พลเมืองของประเทศ ผู้อยู่ใต้บังคับของประเทศและชาวต่างประเทศ[100] การกำเนิดแสดงให้เห็นถึงการอยู่ใต้บังคับแล้ว เด็กที่อยู่ในบังคับของสัญชาติเยอรมันจะต้องถูกบังคับให้ไปโรงเรียนเพื่อศึกษา บังคับให้ฝึกพละศึกษาเพื่อเข้าเป็นทหาร ภายหลังเป็นทหารและไม่มีประวัติเสื่อมเสีย ย่อมได้รับความยินยอมให้มีสิทธิเป็นพลเมืองแห่งรัฐโดยสมบูรณ์

การปฏิเสธความคิดเรื่องสิทธิและความเสมอภาคของคนปรากฏในหลายงานเขียนของนักกฎหมายในยุคนาซีเยอรมัน อาทิ คาร์ล ออกัส เอกฮาร์ตท์ (Karl August Eckhardt) (ค.ศ. 1901–1979) คาร์ล ลาเรนซ์ (Karl Larenz) (ค.ศ. 1903–1993) และแอร์นสท์ รูดอล์ฟ ฮูเบอร์ (Ernst-Rudolf Huber) (ค.ศ. 1903–1990) ซึ่งเห็นว่าเป็นแนวคิดที่เป็นศัตรูกับแนวคิดเรื่องชุมชน[101] ตัวอย่างเช่น งานเขียนของลาเรนซ์ ได้อธิบายว่าความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน มีลักษณะเป็นแบบการกำหนดหน้าที่ของบุคคลในฐานะสมาชิกของชุมชน ความสัมพันธ์ของเอกชนในที่นี้จะพิจารณาแบบกฎหมายเอกชนมิได้ เพราะบุคคลมิได้มีสิทธิ แต่มีสถานะทางกฎหมาย ทั้งนี้ ลาเรนซ์มิได้ปฏิเสธว่าบุคคลไม่มีสิทธิใด ๆ เลย แต่สิทธิดังกล่าวขึ้นอยู่กับการที่กฎหมายกำหนดสถานะและหน้าที่ของบุคคลนั้นไว้ในสังคม[102] หรืองานเขียนของฮูเบอร์ ซึ่งพิจารณาแนวคิดเรื่องสิทธิในมุมมองของกฎหมายมหาชนก็มีความคิดที่คล้ายคลึงกัน ฮูเบอร์เห็นว่าสิทธิขั้นพื้นฐาน (*Grundrechte*) ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไวมาร์ สร้างความเป็นไปได้ที่บุคคลจะใช้สิทธิไปในทางทำลายความเป็นหนึ่งของชุมชน ฮูเบอร์อธิบายต่อไปว่าบุคคลในเยอรมนีนั้นมีอิสระ แต่อิสระดังกล่าวนั้นต้องอยู่ภายใต้ความเป็นหนึ่งของชุมชน[103]

---

[100] Laurence Rees, *The Nazis: A Warming from History* (New Press 1997) 148-149.

[101] Agostino Carrino (เชิงอรรถ 79) 272–273.

[102] เพิ่งอ้าง 272.

[103] เพิ่งอ้าง 273. นอกเหนือจากงานเขียนดังกล่าวยังมีงานเขียนของนักนิติศาสตร์อีกหลายท่านที่สะท้อนแนวคิดนิติปรัชญาของนาซีเยอรมันได้เป็นอย่างดี อาทิ งานเขียนของงานเขียนของฟรานซ์ เยรูซาเลม (Franz Jerusalem) (ค.ศ. 1883–1970) ในปี ค.ศ. 1925 เรื่อง “สังคมวิทยาทางกฎหมาย” (*Soziologie des Rechts*) แม้มีมาตั้งแต่ก่อนที่ฮิตเลอร์จะเข้าสู่อำนาจ แต่ก็สะท้อนแนวคิดนิติปรัชญาแบบนาซีเยอรมันได้เป็นอย่างดี เพราะเยรูซาเลมคืออาจารย์ผู้สอนกฎหมายให้กับนักนิติศาสตร์คนสำคัญในยุคนาซีเยอรมัน เยรูซาเลมเห็นว่ากฎหมายคือประสบการณ์ทางด้านสังคม มิได้เป็นบรรทัดฐานที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นในสังคมอย่างที่ฮันส์ เคลเซน (Hans Kelsen) อธิบายไว้ในทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ เป็นต้น.

นาซีต้องการขยายจักรวรรดิด้วยลัทธิความประเสริฐสูงของเชื้อชาติ ฮิตเลอร์โจมตีนโยบายหลงผิดของราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิน (House of Hohenzollerns) ที่พยายามแสวงหาอาณานิคมในแอฟริกา ฮิตเลอร์บอกว่าการขยายดินแดนของเยอรมนีควรทำทางด้านตะวันออกและให้ส่งผลกระทบถึงรัสเซียเป็นสำคัญด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า ชนเยอรมันเป็นชนที่ประเสริฐกว่า ต้องการผืนแผ่นดินเพื่อการดำรงชีพเพิ่มขึ้นและต้องการให้มีชนชาติใต้บังคับมารับใช้ ที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ของตะวันออกเป็นแหล่งเลี้ยงชีวิตได้และพวกสลาฟ (Slavs) เป็นเชื้อชาติที่ด้อยกว่าและเป็นทาสโดยธรรมชาติ[104]

4.2 คาร์ล ชมิทท์

คาร์ล ชมิทท์ (Carl Schmitt) (ค.ศ. 1888–1985) เกิดที่เมืองเพล็ทเทนแบร์ก (Plettenberg) ในจักรวรรดิเยอรมัน เป็นนักกฎหมาย นักทฤษฎีการเมืองและสมาชิกพรรคนาซี ซึ่งถูกมองว่าเป็นผู้มีแนวคิดต่อต้านเสรีนิยมประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา งานเขียนของชมิทท์ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อแนวคิดทางกฎหมาย ทฤษฎีการเมือง รวมทั้งปรัชญาภาคพื้นทวีปยุโรป (Continental Philosophy) ในช่วงที่พรรคนาซีเยอรมันเข้ามามีอำนาจในศตวรรษที่ 20 เป็นอย่างมาก ชมิทท์เริ่มต้นศึกษากฎหมายที่เบอร์ลิน (Berlin) จากนั้นศึกษาต่อที่มิวนิค (Munich) และสทราซบูร์ (Strasbourg)[105] ในปี ค.ศ. 1916 ชมิทท์จบการศึกษาขั้นสูงสุด (habilitation) ที่สทราซบูร์โดยทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “คุณค่าของรัฐและความสำคัญของบุคคล” (The Value of the State and the Significance of the Individual)[106] ภายหลังสำเร็จการศึกษา ชมิทท์สอนที่หลายมหาวิทยาลัย อาทิ มหาวิทยาลัยบอนน์ (University of Bonn) มหาวิทยาลัยโคโลญ (University of Cologne) และมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (University of Berlin)

ชมิทท์วิเคราะห์การจัดรูปการปกครองของสาธารณรัฐไวมาร์ ซึ่งเป็นรัฐที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่และตำแหน่งของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐไวมาร์ ในงานเขียนเรื่องเผด็จการ (On Dictatorship)[107] ซึ่งชมิทท์เห็นว่าเป็นการจัดรูปการปกครอง

---

[104] Ian Kershaw (เชิงอรรถ 89) 604–605.

[105] ปัจจุบันอยู่ในประเทศฝรั่งเศส โดยทำสารนิพนธ์ชิ้นแรกเรื่อง “ว่าด้วยความผิดและประเภทของความผิด” (On Guilt and Types of Guilt) ดู Carl Schmitt, *Uber Schuld und Schuldarten* (Doctoral Thesis, University of Strasbourg, 1910).

[106] Carl Schmitt, *Der Wert des Staates und die Bedeutung des Einzelnen* (Habilitation Thesis, University of Strasbourg, 1916).

[107] Carl Schmitt, *Die Diktatur* (1921) trans. Michael Hoelzl and Graham Ward, *Dictatorship* (Polity Press 2014).

ที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ เพราะมีการให้อำนาจพิเศษทางกฎหมายบางประการมอบให้แก่ประธานาธิบดีเพื่อใช้ในภาวะฉุกเฉิน (*Ausnahmezustand*) หรือในสภาวะยกเว้น (State of Emergency) การให้อำนาจพิเศษดังกล่าวนี้ ชมิทท์เห็นว่าเป็นการปล่อยให้ฝ่ายบริหารหลุดพ้นจากข้อจำกัดอำนาจใด ๆ ทางกฎหมาย เป็นการใช้อำนาจอธิปไตย เพราะอำนาจอธิปไตยคืออำนาจในการตัดสินใจที่จะเริ่มต้นหรือสถาปนาสภาวะยกเว้นเช่นว่านั้น อำนาจพิเศษดังกล่าว ชมิทท์เรียกว่าอำนาจเผด็จการ เป็นอำนาจอันชอบด้วยกฎหมาย[108] ชมิทท์ยกตัวอย่างสาธารณรัฐโรมัน ว่ามีกลไกการให้อำนาจเผด็จการแบบเดียวกันกับรัฐธรรมนูญไวมาร์ โดยให้สภาสูงหรือ “ซีเนท” (Senate) ทำหน้าที่พิจารณาว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดจะถือได้ว่าเป็นสถานการณ์พิเศษ หรือจำเป็นและมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหา บุคคลผู้นี้เรียกว่า “จอมเผด็จการ” (Dictator) อย่างไรก็ตาม ชมิทท์ไม่ได้เสนอให้มีการใช้อำนาจเผด็จการโดยหมู่คณะ (Commissarial Dictatorship) แต่เสนอให้มีบุคคลเพียงคนเดียวเป็นผู้ผูกขาดใช้อำนาจเผด็จการ (Sovereign Dictatorship) แนวคิดดังกล่าวของชมิทท์มีอิทธิพลต่อพรรคนาซีเยอรมันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังการเถลิงอำนาจ ฮิตเลอร์อาศัยเสียงข้างมากในสภาผ่านกฎหมายเพื่อเยียวยาความยากลำบากของประชาชนและชาติ (Enabling Act) (*Ermachtigungsgesetz*)[109] ระงับบทบัญญัติบางประการของรัฐธรรมนูญไวมาร์ และอนุญาตให้ฝ่ายบริหารสามารถผ่านกฎหมายได้โดยไม่ต้องผ่านสภา อำนาจต่าง ๆ จึงถูกรวมไปอยู่กับหัวหน้ารัฐบาล ฮิตเลอร์สถาปนารัฐนาซีหรืออาณาจักรที่สาม (The Third Reich) ซึ่งมีรูปการปกครองเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarianism)[110] ชมิทท์ได้รับการตอบแทนจากฮิตเลอร์ให้ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐบาลนาซี

ชมิทท์ได้ขยายความแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจเผด็จการในงานเขียนเรื่อง “เทววิทยาทางการเมือง” (Political Theology)[111] ซึ่งเป็นงานเขียนชิ้นต่อมา โดยเห็นว่า “องค์อธิปัตย์คือผู้ที่ทรงอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการกำหนดตัดสินสภาวะยกเว้น” (Sovereign is he who decides on the exception)[112] สภาวะยกเว้นของชมิทท์หมายถึง สภาวะที่อยู่เหนือกฎหมาย หรือการก้าวออกไปจากการปกครองด้วยหลักการของกฎหมาย หรือสภาวะยกเว้นเหนือหลักนิติธรรม

---

[108] ดูการวิเคราะห์ทฤษฎีของชมิทท์ใน จรัญ โฆษณานันท์, *นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้น และปฐมบทแห่งคำพิพากษาแนวรัฐประหารนิยม* (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2563) 55-59.

[109] Ermachtigungsgesetz (Enabling Act) (1933) (German Reich).

[110] ปวริศร เลิศธรรมเทวี (เชิงอรรถ 78) 26.

[111] Carl Schmitt, *Politische Theologie: Vier Kapitel zur Lehre von der Souveranitat* (1922) trans. George D. Schwab, *Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty* (MIT Press 1985).

[112] เพิ่งอ้าง.

ในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อจัดการกับวิกฤตบางอย่าง เช่น อันตรายต่อการดำรงอยู่ของรัฐ แนวคิดของชมิทท์มีลักษณะเป็นข้อวิจารณ์ที่ตอบโต้นักทฤษฎีร่วมสมัยอย่างฮันส์ เคลเซน (Hans Kelsen) ที่อธิบายกฎหมายแบบกฎเกณฑ์นิยม (normativism) หรือแนวคิดปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย ซึ่งเห็นว่าความสมบูรณ์ของกฎเกณฑ์หนึ่ง ตั้งอยู่บนอีกกฎเกณฑ์หนึ่ง ความสนใจต่ออำนาจเผด็จการและสภาวะยกเว้นเหนือหลักนิติธรรมของชมิทท์ยังปรากฏในข้อเขียนต่อ ๆ มาโดยเฉพาะผลงานเรื่อง “สถานการณ์ทางภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ของรัฐสภาในปัจจุบัน” (The Intellectual-Historical Situation of Today’s Parliamentarianism)[113] ซึ่งถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษในชื่อ “วิกฤตประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา” (Crisis of Parliamentary Democracy)[114] ชมิทท์กล่าวต่อไปว่าคริสตจักรมีอำนาจเหนือในทางศาสนา สังคมก็มีอำนาจเหนือในทางเศรษฐกิจ แต่รัฐมีอำนาจเหนือในทางการเมือง และอำนาจเหนือในทางการเมือง (Political) ของรัฐที่ว่านี้อยู่เหนือสิ่งทั้งปวง ทฤษฎีทางการเมืองของชมิทท์นี้เป็นที่รู้จักกันในทฤษฎี “มิตรและศัตรู” (Friend and Enemy)[115] ซึ่ง “ศัตรูทางการเมืองไม่จำเป็นต้องชั่วร้ายหรือน่าเกลียด แต่ถึงกระนั้นเขาก็เป็นคนแปลกหน้า” ศัตรูของชมิทท์จึงหมายความถึง ใครก็ตามที่มีบางสิ่งแตกต่างออกไป อยู่ในแนวทางที่รุนแรงเป็นพิเศษ และในกรณีสุดท้ายอาจมีข้อขัดแย้งกับบุคคลดังกล่าวได้ ชมิทท์เห็นว่าศัตรูไม่ได้ขึ้นอยู่กับสัญชาติ แต่ขึ้นอยู่กับความขัดแย้ง ซึ่งรุนแรงพอที่จะกลายเป็นความรุนแรงระหว่างหน่วยงานทางการเมือง ทฤษฎีการเมืองว่าด้วยมิตรและศัตรูของชมิทท์มีอิทธิพลทางความคิดในเยอรมันช่วงรัฐที่สาม เนื่องจากการกำจัดข้าศึกศัตรูกลายเป็นวาระสำคัญประจำชาติ[116] ในเยอรมนีสมัยรัฐที่ 3 ยังมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันและได้รับการถ่ายทอดในบรรดานักทฤษฎีกฎหมายนาซีคนอื่น ๆ อาทิ คาร์ล รูดอล์ฟ แวร์เนอร์ เบส (Karl Rudolf Werner Best) แม้ว่าจะมีการตีความที่แตกต่างกัน แต่มีความเห็นตรงกันว่า “แนวคิดเรื่องการเมือง” เป็นความพยายามที่จะบรรลุความสามัคคีและความเป็นหนึ่งของรัฐ โดยการกำหนดเนื้อหาของการเมืองว่าเป็นการต่อต้านศัตรู[117]

---

[113] Carl Schmitt, *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus* (1923).

[114] Ellen Kennedy (translator), *Carl Schmitt: The Crisis of Parliamentary Democracy* (MIT Press 1988).

[115] เพิ่งอ้าง 27.

[116] เพิ่งอ้าง 28.

[117] Omer Bartov, *Mirrors of Destruction: War, Genocide and Modern Identity* (Oxford University Press 2000) 143.

งานเขียนของชมิทท์เรื่อง “ทฤษฎีรัฐธรรมนูญ” (Constitutional Theory)[118] และงานเขียนเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “ใครคือผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” (The guardian of the constitution)[119] สะท้อนแนวความคิดนิติปรัชญาของชมิทท์มากที่สุด ในทฤษฎีรัฐธรรมนูญ ชมิทท์อธิบายความหมายของรัฐธรรมนูญไว้ว่า รัฐธรรมนูญไม่จำกัดว่าต้องเป็นกฎเกณฑ์หรือกฎหมายทั้งหลายที่วางพื้นฐานให้แก่กฎหมายอื่น ๆ แต่การจัดรูปแบบการปกครองของรัฐ ตัวอย่างเช่น ระบอบกษัตริย์ ระบอบประชาธิปไตย หรือการจัดรูปการปกครองของรัฐในโซเวียตคือรัฐธรรมนูญ รัฐในที่นี้ก็คือรัฐธรรมนูญ ชมิทท์ถือได้ว่าเป็นนักทฤษฎีกฎหมายที่มีความคิดต่อต้านระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาและเสรีนิยมเป็นอย่างมาก ชมิทท์ยกตัวอย่างการจัดรูปการปกครองของรัฐในยุโรปตะวันตกช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่าเป็นการเสแสร้งเพื่อให้เข้าใจได้ว่าเป็นการปกครองด้วยกฎหมายที่แท้จริง โดยเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่ใช่ทั้งเจ้าผู้ครองนคร หรือประชาชน แต่เป็นรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งปวง ชมิทท์ไม่เห็นด้วยกับการนำอุดมการณ์ทางการเมืองเข้าไปผสมกับรัฐธรรมนูญ เพราะเห็นว่าเป็นการตอบสนองต่ออุดมการณ์ทางการเมือง ที่แต่ละฝ่ายนำอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายตนเข้าไปเป็นส่วนผสมในรัฐธรรมนูญ กระบวนการดังกล่าวเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างกระฎุมพีเสรีนิยมกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฝ่ายกระฎุมพีเสรีนิยมจำเป็นต้องสร้างข้อความคิดและหลักการพื้นฐานเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นรัฐธรรมนูญที่แท้จริง ฉะนั้นรัฐธรรมนูญของพวกกระฎุมพีจึงต้องมีบทบัญญัติที่รับรองหลักการแบ่งแยกอำนาจและสิทธิขั้นพื้นฐาน[120]

สำหรับชมิทท์ ความเป็นการเมืองอยู่เหนือความเป็นกฎหมาย เพราะกฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้ด้วยตัวของมันเอง ตัวบทกฎหมายไม่อาจเกิดขึ้น โดยปราศจากอำนาจในการสร้าง กำหนดให้ความหมาย รวมตลอดทั้งใช้และตีความกฎเกณฑ์ ชมิทท์วิจารณ์รัฐธรรมนูญไวมาร์ว่าเป็นการเอาหลักการปกครองด้วยกฎหมาย หรือที่ชมิทท์เรียกว่าหลัก “นิติรัฐ” (*Rechtsstaat*) ไปผสมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และนำระบบผู้แทนในแบบรัฐสภาไปผสมผสานกับประชาธิปไตย ชมิทท์สรุปว่า รัฐธรรมนูญในรูปแบบนี้เป็นการกระทำฝ่ายเดียวจากการปฏิวัติของชนชั้นกระฎุมพี

---

[118] Carl Schmitt, *Verfassungslehre* (1928) trans. Jeffrey Seitzer, *Constitutional Theory* (Duke University Press 2007).

[119] Carl Schmitt, *Huter der Verfassung* (1930) ดูบทวิเคราะห์ “ใครคือผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” ใน Lars Vinx, *The Guardian of the Constitution: Hans Kelsen and Carl Schmitt on the Limits of Constitutional Law* (Cambridge University Press 2015).

[120] ดูบทวิเคราะห์ทฤษฎีรัฐธรรมนูญของคาร์ล ชมิทท์ใน ปิยบุตร แสงกนกกุล, ‘ทฤษฎีรัฐธรรมนูญของ Carl Schmitt’ (2555) 35(3) รัฐศาสตร์สาร 93, 95-97.

การผสมผสานหลายองค์ประกอบเข้าไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นกระฎุมพีเอง และในขณะเดียวกันเป็นการกระทำตามเจตจำนงของผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญใช้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ กำหนดรูปแบบให้แก่หน่วยทางการเมือง การดำรงอยู่ของรัฐธรรมนูญนี้เป็นไปตามการตัดสินทางการเมือง ด้วยเหตุดังกล่าว ชมิทท์จึงปฏิเสธแนวคิดที่ให้มีองค์กรกลางทำหน้าที่วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือแนวคิดเรื่องศาลรัฐธรรมนูญแบบที่ฮันส์ เคลเซนเสนอ ชมิทท์เห็นว่าการจัดตั้งศาลพิเศษจะส่งผลให้ศาลตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง ขาดความเป็นกลาง และทำให้ศาลกลายเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญเสียเอง อำนาจตุลาการจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสังหารคู่แข่งทางการเมือง ชมิทท์จึงเห็นว่าการจัดตั้งศาลเฉพาะเพื่อทำหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญเป็นแนวคิดที่ต่อต้านประชาธิปไตยและขัดต่อหลักการสำคัญว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจ แล้วใครคือผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญในทัศนะของชมิทท์? สำหรับชมิทท์แล้ว ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญคือรัฏฐาธิปัตย์ผู้ไร้ข้อจำกัดอำนาจแต่เพียงผู้เดียว

แนวคิดเรื่องรัฏฐาธิปัตย์ที่ไร้ข้อจำกัดอำนาจของชมิทท์น่าจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดของโทมัส ฮอบบ์ (Thomas Hobbes) นักทฤษฎีสัญญาประชาคมซึ่งประกาศยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง ทำให้กษัตริย์ยึดเป็นข้ออ้างความเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ชมิทท์ทบทวนแนวคิดของฮอบบ์ไว้ในงานเขียนเรื่อง “เลวีอาธานในทฤษฎีว่าด้วยรัฐของโทมัส ฮอบบ์” (The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes)[121] ชมิทท์เห็นว่าการที่ฮอบบ์เปรียบรัฐว่าเป็นเหมือน “เครื่องจักร” (machine) ที่เคลื่อนไหวได้โดยมีองค์อธิปัตย์เป็นผู้ขับเคลื่อนคือการนำทฤษฎีของเดส์การ์ต (Descartes) ว่าด้วยร่างกายกับจิตใจของมนุษย์ มาใช้กับทฤษฎีว่าด้วยรัฐของฮอบบ์ รัฐเป็นเครื่องจักร รัฏฐาธิปัตย์เป็นจิตวิญญาณ รัฐจึงมีร่างกายและจิตวิญญาณ กลายเป็นสิ่งเทียมมนุษย์ (*homo artificial*) และเครื่องจักรในเวลาเดียว รัฐจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในขณะที่จิตวิญญาณหรือรัฏฐาธิปัตย์ได้กลายไปเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักรหรือรัฐที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น[122] ชมิทท์เห็นว่าทฤษฎีว่าด้วยรัฐของฮอบบ์มีความสำคัญต่อการตีความการปกครองของรัฐสมัยใหม่เป็นอย่างมาก

---

[121] Carl Schmitt, *Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes* (1938) trans. George D. Schwab and Erna Hilfstein, *Carl Schmitt: The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes: Meaning and Failure of a Political Symbol* (Greenwood Press 1996).

[122] Carl Schmitt, *Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes* (1938) 34.

5. บทส่งท้าย

โลกตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ช่วงหลังสงครามโลกได้ก่อให้เกิดลัทธิการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ในรัสเซียและจีน ลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลี และลัทธินาซีในเยอรมนี ลัทธิฟาสซิสต์และนาซีเป็นลัทธิชาตินิยมที่เป็นเผด็จการอำนาจนิยมและมีอุดมการณ์เชิดชูผู้นำที่ต่อสู้ท้าทายประชาธิปไตย และชิงชังลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิการเมืองเหล่านี้ถือได้ว่ามีอิทธิพลไม่เพียงแต่นิติปรัชญาแต่รวมถึงระบอบการปกครองของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก่อนจะสูญหายไปหลังจากเยอรมนีและพันธมิตรแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลีและลัทธินาซีเยอรมันซึ่งเป็นลัทธิเผด็จการอำนาจนิยมเชิดชูผู้นำได้รับความนิยมในกลุ่มประเทศที่ผิดหวังในผลของสงครามและมีอิทธิพลขยายไปถึงสเปนกับญี่ปุ่น และรวมทั้งในประเทศไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคเชื่อผู้นำชาติพันภัย ประเทศเหล่านี้นับวันแต่จะแข็งแกร่งท้าทายประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ หลังจากนั้นประมาณสองทศวรรษ การแย่งชิงดินแดนและการแก้แค้นจึงเกิดขึ้นเมื่ออิตาลีบุกยึดครองเอธิโอเปียในปี ค.ศ. 1935 เยอรมนีบุกโปแลนด์ในปี ค.ศ. 1939 มาตรการทางการเมืองของสันนิบาตชาติไร้ประสิทธิผล โลกสองค่ายคือประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์อันประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศสและสหภาพโซเวียต จึงนำกำลังเข้าสัประยุทธ์กับเผด็จการอำนาจนิยมอันประกอบด้วยเยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง

ผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 เผด็จการอำนาจนิยมล่มสลายเหลือเพียงค่ายประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้รับการสถาปนาขึ้น โดยมีการเสริมทั้งมาตรการทางการเมืองและมาตรการทางการทหารขององค์การในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตก้าวขึ้นเป็นอภิมหาอำนาจ และโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตได้สถาปนาการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ในรัฐต่าง ๆ ที่ถูกปลดแอกจากการยึดครองของนาซีเยอรมัน อาทิ โปแลนด์ อัลบาเนีย และจัดตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) เพื่อเป็นฐานกำลังปฏิวัติโลก ถ้าโลกหยุดหมุนในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เราคงต้องแบ่งโลกออกเป็นสองค่าย คือฝ่ายเสรีซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ แต่จักรราศีไม่เคยหยุดนิ่งและเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นโลกไร้พรมแดนที่ประชาชนทุกมุมโลกได้รับรู้ถึงเสรีภาพในประเทศตะวันตก และความเชี่ยวกรากของกระแสนิยมประชาธิปไตยแบบตะวันตกได้พลิกผันให้รัสเซียต้องปฏิรูประบบเศรษฐกิจโดยเปิดโอกาสให้เอกชนเป็นเจ้าของธุรกิจบางประเภท และในที่สุดสหภาพโซเวียตต้องแตกตัวออกเป็นประเทศต่าง ๆ ทางด้านสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีการปรับเปลี่ยนประเทศเป็นหนึ่งประเทศสองระบบในยุคของเติ้งเสี่ยวผิง ผู้นำจีน

ซึ่งเป็นผู้สร้างจีนรุ่นใหม่และมีแนวโน้มว่าจีนจะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่เป็นคู่แข่งอันน่ากลัวสำหรับสหรัฐอเมริกาในศตวรรษนี้ และคงจะมีอีกหลายเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไปจากศตวรรษที่แล้ว ๆ มา ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องติดตามต่อไป